

LATVIJAS UNIVERSITĀTE

Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultāte
Profesionālā bakalaura studiju programma “Skolotājs” ar
apakšprogrammu “Pirmsskolas un sākumskolas skolotājs”

5. kursa studente

BAIBA KAĻVA

Rotaļspēles kā bērna runas attīstības veicināšanas līdzeklis 2 līdz

3 gadu vecumā

Bakalaura darbs

Darba autors

Baiba Kaļva

Vārds, Uzvārds

Paraksts

JĒKABPILS 2018

ANOTĀCIJA

Bakalaura darba nosaukums. Rotaļspēles kā bērna runas attīstības veicināšanas līdzeklis 2 līdz 3 gadu vecumā.

Bakalaura darba autors. Baiba Kaļva

Pētījuma mērķis. pētīt bērnu runas attīstības veicināšanas iespējas rotaļspēles procesā 2 – 3 gadu vecumā.

Pētījuma teorētiskā daļa balstās uz nozīmīgu latviešu autoru D. Dzinteres, I. Stangaines, D. Lieģenieces, V. Rūķes – Draviņas, kā arī citu autoru izteiktām atziņām par rotaļu, rotaļspēļu nozīmi 2 līdz 3 gadu vecu bērnu runas attīstībā. Tiek analizētas autoru atziņas par bērna attīstības likumsakarībām, bērna runas attīstību agrīnajā vecumposmā, kā arī analizētas atziņas par rotaļspēļu veidiem un to nozīmi 2 līdz 3 gadu vecu bērna runas attīstības veicināšanā

Emipīriskajā daļā tika novērotas, vērtētas un salīdzinātas 2 līdz 3 gadus vecu bērnu runas prasmes Tas tika darīts individuālās sarunās ar bērniem un rotaļspēļu procesā. Pētījuma praktiskajā daļā darba autore izmantojusi dažādas metodes: teorētiskās literatūras analīzi, novērošanu, intervijas, analīzi.

Darba saturā ir dažādas psihologu un pedagogu atziņas par rotaļu nozīmi bērnu runas attīstībā, aprakstīts praktiskais darbs ar bērniem, kā arī novērojumu rezultāti par bērnu runas prasmēm gan pētījuma sākumā, gan beigās.

Praktiskajā pētījumā ir iekļauta PII grupa ar 15 bērniem (8 meitenes un 7 zēni), izmantotas autores izstrādātas un apkopotas rotaļspēles, runas vingrinājumi, kas pēc autores domām varētu sekmēt bērnu runas prasmju attīstību.

Pētījuma beigās var secināt, ka nodrošinot 2 līdz 3 gadus vecu bērnu iesaistīšanos dažādās rotaļspēlēs, tiek nodrošināta viņu runas attīstība.

Darba apjoms 51 lpp., 2 tabulas, 5 attēli, 12 pielikumi, 35 literatūras avoti, no tiem 32 latviešu valodā un 3 svešvalodā.

Atslēgas vārdi. Bērnu runas prasmes, rotaļas, rotaļspēles, pirmsskola

ANNOTATION

Name of the Bachelor paper. Game as a tool for speech development for children of age 2 to 3.

Author of the Bachelor paper. Baiba Kaļva

Objective of the study. To study the possibilities of promoting children's speech development in the play process in the age of 2 - 3 years.

The theoretical part of the research is based on a significant Latvian author D. Dzinteres, I. Stangaines, D. Liegenieces, V. Rukes – Dravinas, as well as other authors notions about the importance of play and games in the development of children's speeches of 2 to 3 year olds. The author's quotes about the regularities of the development of the child and the development of the child's speech at an early age are analyzed. As well as analyzes the quotes about the types of games and their role in promoting the development of children's speech from 2 to 3 years old.

In the empirical part, children's speaking skills of 2 to 3 year olds were observed, evaluated and compared. This was done in individual conversations with children and in the process of playing games.

In the practical part of the research, the author of the paper used various methods: analysis of theoretical literature, observation, interviews and analysis.

The content of the work contains various lessons from psychologists and educators about the importance of playing games for children's speech development, it describes practical work with children, and also displays the results of observations on children's speech skills both at the beginning and at the end of the study.

A practical study includes a pre-school educational institutions group with 15 children (8 girls and 7 boys), it also includes author's compilations of games and speech exercises that, according to the author, could contribute to the development of children's speech skills.

At the end of the study, it can be concluded that ensuring the participation of children aged 2 to 3 in playing various games, ensures their speech development.

Workload 51 lpp., 2 tables, 5 pictures, 12 attachments, 35 literary sources, of them 32 in latvian and 3 in a foreign language.

Keywords. Children's speech skills, games, play games, preschool.

SATURA RĀDĪTĀJS

Anotācija.....	2
Annotation	3
Ievads.....	5
1. Bērnu runas attīstības analīze pedagogu un psihologu teorijās	7
1.1. Valoda un runa, bērna valodas un runas prasmju attīstība.....	7
1.2. Bērna attīstības likumsakarības agrīnās bērnības vecumposmā.....	14
1.3. Rotaļspēļu raksturojums un izmantošanas iespējas bērnu runas prasmju veicināšanai	19
2. Pētījums par 2 – 3 gadu vecu bērnu runas attīstības veicināšanas iespējām dažādās rotaļspēlēs	26
2.1. Pētījumā izmantoto metožu izvēle un pamatojums	26
2.2. Pētījuma norises apraksts	27
3. Izstrādātās un apkopotās rotaļspēles 2 – 3 gadus vecu bērnu runas prasmju veicināšanai ..	39
3.1. Autores individuāli izstrādātas rotaļspēles.....	39
3.2. Apkopotās rotaļspēles bērnu runas veicināšanai.....	43
Secinājumi.	48
Literatūras un avotu saraksts	49

IEVADS

Pirmā bērna valoda un runa ir kliedziens, ar ko vēlāk jau iemācās izteikt arī savas emocijas. Līdz ar bērna fizisko attīstību, mainās un attīstās arī mazā cilvēka runa. Sākumā tās ir tikai dažas skaņas, kuras bērnam sanāk izdvest gluži nejauši, taču vēlāk šīs dažas skaņas jau ir apzinātas. Vēlāk tām seko arī pirmie vārdiņi, pirmie teikumi un galu galā arī pirmie stāsti un pasakas.

Rakstīt bakalaura darbu par bērna runas un valodas attīstību pamudināja tas, ka autorei ir meitiņa šajā vecumā – 3 gadus jaunā Ance. Viņu vērojot secināms, cik interesanti bērna runa un valoda attīstās, mainās. Šķiet, ka reizē ar runas apguvi, mainās arī viņa pati. Ance veikusi jau vairākus posmus savā runas attīstībā- no neapzinātas vāvuļošanas un īsiem nepabeigtiem vārdiem, cauri interesantam ātrrunas posmam, ko ģimene dēvēja par ciemošanos Ķīnā, līdz visiem saprotamai runai īsos un loģiskos teikumos. Ance savu runu papildina arī ar mīmiku, žestiem, visa ķermeņa kustībām. Mācīšanās notiek nepārtraukti, un līdz ar to mainās arī visa Ance uzvedība, veidojas mazā cilvēka vērtību sistēma un uzskati.

Psihologi un pedagogi pētījumos raksta, ka bērna valoda visstraujāk attīstās pirmajos trīs dzīves gados, kad smadzenes ir īpaši atvērtas valodas uzņemšanai. Tāpēc daudzi pētījumi parāda, ka bērni, kuri dzīvojuši bagātīgā valodas vidē pirmo dzīves gadu laikā, var lepoties ar augstāku IQ līmeni un būtiski bagātīgāku valodu arī nobriedušā vecumā. Pamati valodai tiek likti jau bērniņam esot zem mamma sirds, kad mazulis dzird balsis, valodas plūdumu. Bērniņam piedzimstot, viņš aptver, redzot kā pieaugušie sarunājas, ka ar skaņām var komunicēt – lūk kam runāšana vajadzīga. Vecākiem jāturpina runāt – ģērbjot mazo, nēsājot rokās, veicot dažādas citas ikdienas darbības. Mazuļa pirmā komunikācija ir raudāšana – ja tas darbojas, bērnam prasme ir rokā, ka dažādas skaņas signalizē, kad bērns ir izsalcis, kad tam ir par karstu vai pieslapinājis ausiņus. Līdzīgi bērns var reaģēt, kad ir apmierināts ar dzīvi. Vecākiem tikai jāieklaušās un jācenšas bērns saprast.

Bērniņam augot, mamma ar tēti nepacietīgi gaida ne tikai, kad mazulis sāks rāpot, celties kājās un spert pirmos solīšus, bet arī bērniņa pirmās zilbes, izrunātos vārdiņus un teikumus. Valoda, tāpat kā jebkurš psihisks process, ir jāattīsta. Runa un valoda ir tas līdzeklis, ar kura palīdzību cilvēkam ir iespēja kontaktēties ar apkārtējiem, iekļauties sociālajā vidē. Darba autore piekrīt V. Rūķes – Draviņas uzskatam, ka runa attīstās visa mūža garumā, taču mūža pirmie četri gadi ir visnozīmīgākais posms cilvēka valodas attīstībā, jo tad izveidojas indivīda pirmā valoda un priekšstats par valodas sistēmu vispār.

Pētījuma mērķis: pētīt bērnu runas attīstības veicināšanas iespējas rotaļspēles procesā 2 – 3 gadu vecumā.

Pētījuma hipotēze: Vai nodrošinot 2 – 3 gadus veciem bērniem iesaistīšanos dažādās rotaļspēlēs tiek veicināta viņu runas attīstība?

Pētījuma uzdevumi:

1. analizēt literatūru par bērna runas attīstību;
2. veikt bērnu attīstības likumsakarību analīzi agrīnās bērnības vecumposmā;
3. izziņāt 2 – 3 gadu vecu bērnu runas attīstības veicināšanas iespējas rotaļspēlēs;
4. veikt pētījumu par 2 – 3 gadus vecu bērnu runas attīstības veicināšanas iespējām rotaļspēlēs

Pētījuma objekts: pedagoģiskais process pirmsskolā.

Pētījuma priekšmets: rotaļspēles kā bērna runas attīstības veicināšanas līdzeklis rotaļnodarbībās

Pētījuma metodes:

- teorētiskās literatūras analīze
- novērojums (bērnu)
- testēšana (bērnu)

Pētījuma bāze: Jēkabpils pirmsskolas izglītības iestāde “X”, 15 bērni, 2 – 3 gadu vecumā

1. BĒRNU RUNAS ATTĪSTĪBAS ANALĪZE PEDAGOGU UN PSIHOLOGU TEORIJĀS

1.1. Valoda un runa, bērna valodas un runas prasmju attīstība

Bieži vien tiek jaukti divi atšķirīgi termini – valoda un runa. Filozofijas vārdnīcā termins “runa” ir skaidrots, kā cilvēka darbība, kas pastāv satiksmē ar citiem cilvēkiem un savu domu izteiksmē un tālāknodošanā ar kādas valodas palīdzību. Runa ir valodas lietošanas process, tā ir valodas realizācija runas plūsmā. Ikdienā runa palīdz cilvēkam sazināties ar pārējiem sabiedrības locekļiem, darīt viņiem zināmas savas ikdienas vajadzības, dalīties priekos un bēdās, saņemt informāciju no apkārtējiem un reaģēt uz to. Runa palīdz cilvēkam spert pirmos soļus pasaules izzināšanā. Darba autore piekrīt, ka ir svarīgi atcerēties, ka pat tad, ja bērns nespēj runāt, tas nenozīmē, ka viņš nespēj sazināties (Danielsa, Steforda, 1999). Darbā ar bērniem iespējams novērot, ka ne visi bērni runā vienlīdz labi, taču sazināties ar apkārtējiem tā, lai tiktu saprasts, prot katrs no viņiem. Jau no mazotnes bērnam ir dotas prasmes sazināties ar žestiem, mīmiku.

Savukārt Ļ. Vigotskis norāda, ka runas primārā funkcija ir komunikatīvā funkcija. ”Runa pirmām kārtām ir sociālās saskarsmes līdzeklis, izteikšanās un saprašanas līdzeklis. Saziņa, ja to nepastarpina runa vai kāda cita sistēmas zīme vai saziņas līdzeklis, ir iespējama tikai visprimitīvākajā līmenī un ļoti ierobežotā apjomā, kā tas vērojams dzīvnieku pasaulē.” (Vigotskis, 2002).

V. Rūķe – Draviņa uzskata un savā grāmatā raksta, ka valoda ir priekšstats par vienas kādas valodas uzbūvi, pieredze par skaņām un to veidošanu, par to kā runātais un dzirdētais vārds funkcionē sazinoties ar apkārtni. Filozofijas vārdnīcā iespējams lasīt, ka valoda ir fiziskas dabas zīmju sistēma, kas izpilda izziņas un komunikatīvo funkciju cilvēka darbības procesā. Jāpiekrīt arī R. Bošas uzskatam, ka valoda nav tikai saikne starp cilvēku un apkārtni, bet tā ir arī spēks, faktors, kas attīsta intelektu, audzina jūtas un gribu.

Pastāv uzskats, ka valoda un runa ir viens un tas pats. Taču 19. gadsimta beigās un 20. gadsimta sākumā valodnieks F. de Sosīrs (1857 – 1913) pievērsa uzmanību valodas divejādai dabai. F. de Sosīrs izšķir valodu (langue), runu (parole) un runas darbību (langage) Valoda ir zināma potence, iespējamība, runas parādību būtība – valodas sistēma, gramatiskās kategorijas, utt.. Runa ir valodas realizācija runas plūsmā, konkrēts runāts vai rakstīts teksts. Valoda un runa ir savā starpā cieši saistītas un viena bez otras nav iedomājamas (www.ailab.lv). “Abi šie priekšmeti ir cieši viens ar otru saistīti un pieprasa viens otru; valoda nepieciešama, lai runa

būtu saprotama un pilnīgi veiktu savu darbību; runa savukārt nepieciešama, lai izveidotos valoda; runas vēsturiskais fakts vienmēr nāk pa priekšu valodai”.

Valodnieks F. de Sosīrs ir veicis šo abu jēdzienu – valoda un runa, salīdzinājumu, kas ir atspoguļots 1. tabulā “Valodas un runas salīdzinājums”.

1. tabula. Valodas un runas salīdzinājums (F. De Sosīrs)

Valoda ir	Runa ir
Sociāla, to saprot visi sabiedrības locekļi	Individuāla, realizējas konkrētā izteikumā
Virtuāla, iespējama, potenciāla	Aktuāla, lietota noteiktā situācijā
Abstrakta, vispārinoša	Konkrēta, noteiktu situāciju raksturojoša
Kods, kas satur vispārējus principus	Izteikums, kas izmanto noteiktu kodu
Vispārēja norma	Individuāls izteiksmes līdzeklis
Sinhrona	Diahrona
Sistēma	Sistēmas realizācija
Radoša	Jau radīto struktūru pielietošana

Līdzīgi kā F. de Sosīrs arī valodnieks J. Loja uzskata, ka valoda ir zināma potence, iespējamība, runas parādību būtība – valodas sistēma, gramatiskās kategorijas utt. Runa – valodas realizācija runas plūsmā – konkrēts runāts, vai rakstīts teksts (Loja, 1968). Arī viņsprāt runa un valoda viena bez otras nav iedomājama.

J.Loja valodai piešķir 8 nozīmes:

1. valoda ir viena no svarīgākajām cilvēka pazīmēm;
2. valoda ir viena no svarīgākajām tautas un nācijas pazīmēm;
3. valoda ir sazināšanās līdzeklis;
4. valoda ir ietekmēšanas līdzeklis;
5. valoda ir domāšanas līdzeklis;
6. valoda ir cilvēka apziņas izpausmes līdzeklis;
7. valoda ir kultūras līdzeklis;
8. valoda ir izzināšanas līdzeklis.

Runa var būt skaļa un klusa, ātra un lēna, gara un īsa. Runa var būt monoloģiska vai dialogiska. Turpretī valoda nevar būt ne ātra, ne lēna, ne gara, ne īsa, ne monoloģiska, ne

dialogiska. Visas šīs minētās pazīmes raksturo runu kā procesu. Ko līdzīgu norādījusi arī V. B. Hlebņikova, pēc viņas domām valodas un runas funkcijas ir analogas. Tās atšķiras ar to, ka runas vienības realizējas spēcīgā virknē runas plūsmā, turpretim valodā šīs pašas vienības parādās kā subordinēta sistēma (Freimane, 1993).

I. Freimane savā darbā norāda arī, ka:

1. valodas un runas parādības valodas praksē ir ciešā savstarpējā saistījumā;
2. termins runa mūsu apziņā dažkārt asociējas ar konkrētu runas aktu, ar runāšanu...(Freimane, 1993).

Mutvārdu saziņā tiek izmantota ārējā runa, kas tiek veidota ar balsi, kā arī dažādu neverbālo saziņas līdzekļu (žestu, mīmikas) palīdzību.

Pretstatā ārējai runai ir iekšējā runa, kas nav ietverta dzirdamās skaņās, tā ir vārdisks domāšanas līdzeklis, kas netiek lietots saziņā ar citiem cilvēkiem. Kā jebkuru jomu cilvēka attīstībā, arī runas attīstību un līdz ar to valodas apguvi ietekmē iedzimtība jeb ģenētiskie faktori un vide. Runa attīstās atdarināšanas procesā, un atdarināšana ir beznosacījuma reflekss, kuru neapgūst, bet, kas ir dabas dots (Freibergera, 2006). Tas nozīmē, ka bērnam runa ir iedzimta, bet ir jāsekmē tās attīstība, jo runa attīstās atdarināšanas procesā.

Bērnu runas pamatā ir iedzimta reakcija, kā arī dabīgais reflekss, kuru sauc par beznosacījuma refleksu (Vigotskis, 2002).

Tāpat kā runas un valodas funkcijas, tā arī bērna runas un valodas attīstības procesi ir nedalāmi – tie attīstās līdztekus un savstarpēji mijiedarbojas.

Valoda nav iedzimta spēja, bet tā attīstās pakāpeniski ontogēneses procesā vienlaikus ar bērna fizisko un garīgo attīstību. Galvenā loma valodas attīstībā pieder dzirdes kvalitātei. Tikai pilnvērtīga dzirde nodrošina pieaugušo runas uztveri un ļauj to bērnam atdarināt, pamazām apgūstot pareizas runas iemaņas.

Bērna runas pareizu attīstību nosaka vairāki faktori:

- bērna psihiskā veselība;
- pilnvērtīga dzirde;
- pilnvērtīga valodas vide, tātad gramatiski pareiza un leksiski bagāta pieaugušo un pedagoģu runa;
- pietiekama runas prakse – iespēja daudz un regulāri vaicāt, saņemt atbildes, sarunāties;
- audzināšanas un apmācības kvalitāte.

Tāpat īpaša nozīme runas attīstības procesā ir:

- runas orgānu attīstīšanai;
- pareizas elpošanas attīstībai;

- runas dzirdes attīstīšanai;
- fonemātiskās dzirdes attīstīšanai;
- vārdu krājuma paplašināšanai;
- skaņu un vārdu (priekšmetu un lietu nosaukumu) tīrrunas veidošanai;
- runas veidošanai ar vienkāršiem, sakarīgiem teikumiem (Golubina, 2007).

Savukārt G. Tomele savā darbā raksta, ka balstoties uz valodas attīstības teoriju un zinātnisko pētījumu teorētisko analīzi, ir apzināti galvenie valodas priekšnosacījumi un veikts to vispārīgs apkopojums septiņās pamatgrupās:

1. ģenētiskā predispozīcija, iedzimtie un iegūtie traucējumi (bioloģiskie faktori, kas ietekmē bērna veselību un attīstību);
2. psihosomatiskā veselība, fizioloģiskā attīstība;
3. sensomotorā, kognitīvā attīstība;
4. agrīnā interakcija, saskarsme;
5. sociokulturālā vide (ģimene, sabiedrība, kultūras vide);
6. sociālekonomiskie apstākļi (mātes un bērna veselības aprūpes, izglītības, sociālo garantiju un palīdzības nodrošinājums);
7. apmācība, ko tieši un netieši ietekmē sociāli kulturālā vide un sociālekonomiskie apstākļi ģimenē un valstī.

Valodas attīstību ietekmējošie faktori atrodas daudzveidīgā savstarpējā mijiedarbībā. Tie viens otru tieši vai pastiprināti ietekmē pozitīvā (attīstīt, pilnveidojot, papildinot, kompensējot) vai negatīvā aspektā (traucējot, izraisot, bremsējot). Priekšnosacījumu mijiedarbības modelis katrā individuālā gadījumā ir atšķirīgs un tādējādi nosaka bērna valodas attīstības procesa individuālo raksturu, vienreizīgumu (Tomele, 2015).

Var secināt, ka bērna runas attīstību ietekmē, nevis kāds konkrēts faktors vai vairāki atsevišķi faktori, bet gan visu faktoru kopums.

Atdarināšana. Tai ir būtiska nozīme valodas apgūvē. Pirmos vārdus bērns apgūst, pateicoties attīstītai dzirdei un atdarināšanas spējai. Tā veidojas bērna vārdu krājuma lielākā daļa.

Nostiprināšana. Ļoti nozīmīgs mācību komponents. Bērns izrunā pirmos vārdus un jau saņem apkārtējo cilvēku reakciju. Smaidi, atbalsts un uzmanība veicina mācības. Bērni atkārtos vārdus, kas ir palīdzējuši sasniegt vēlamu rezultātu.

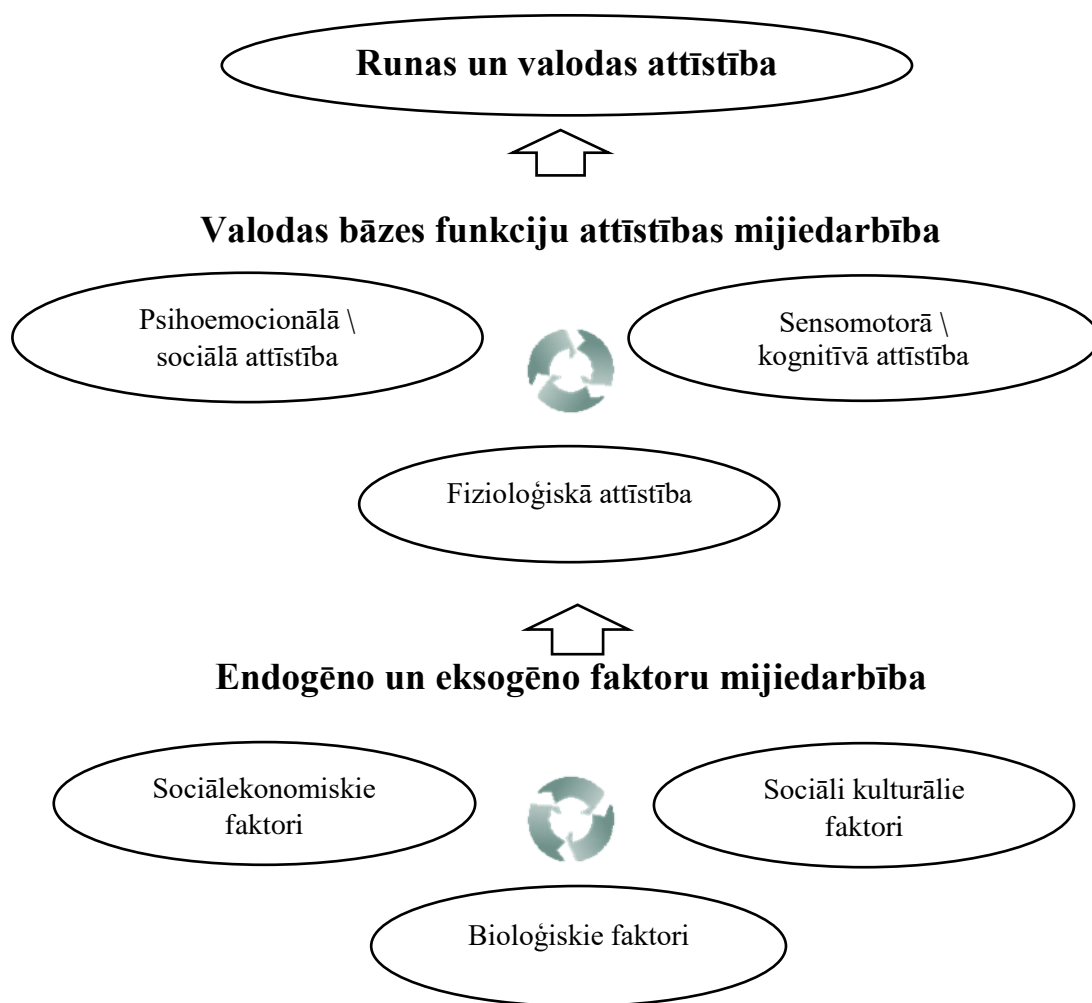
Iedzimtās valodu struktūras. Lingvists Noams Homskis (Chomsky, 1973) ir pārliecināts, ka cilvēkam smadzenēs ir iedzimta garīga struktūra, kas paredzēta valodas apguvei.

Valodas apguves mehānisms, kā Homskis nosaucis šo struktūru, dod iespēju bērnam saskaņā ar paša izvēli apstrādāt no ārpusē saņemto valodas informāciju un formulēt pašradīto gramatiku, kas izpaužas valodā. Citiem vārdiem sakot, bērni, dzirdot citu cilvēku runu un, ņemot vērā dzirdēto, neapzināti apgūst gramatikas likumus un atbilstoši veido arī savus izteicienus.

Valodas spēju attīstība saistās ar to, ka bērns iemācās lietot mutvārdu runu, apgūst gramatikas likumus, saskaņā ar kuriem vārdi tiek apvienoti teikumos, lai izteiktu domu. Valoda un domāšana ir vienas parādības divas puses: bez valodas nevar būt domāšana, bet domāšana ir atkarīga no valodas. Kad bērns sāk saprast, ka katram priekšmetam ir nosaukums, un sāk saukt tos vārdos, valoda un doma vairs nav šķiramas. Lai bērns apgūtu valodu, viņam ir jāatrodas valodas vidē un jādzird valoda kopš dzimšanas. Bērna pirmajos dzīves gados nobriest dzirdes centri galvas smadzenēs, un sāk attīstīties pamatiemaņas apkārtnes skaņu un valodas skaņu analīzē. Tālāk jau attīstās prasme sazināties pirmsrunas periodā - apgūt spēju sekot un vērot pieaugušo, iemācīties pievērst sev pieaugušā uzmanību un sadarboties ar to. Ja pirmsrunas periodā netiek apgūtas saziņas prasmes, kavējas arī valodas prasmju attīstība.

Pēc tam tiek apgūta dzimtās valodas fonemātiskā sistēma - bērns mācās saklausīt un diferencēt dzimtās valodas skaņas. Attīstās saikne starp dzirdes, redzes, kustību un sajūtu asociatīvām zonām smadzenēs, kas veicina abstrahēšanu. Formējas priekšstats par vārdu, kā par signālu, kas apzīmē dažādus priekšmetus, to īpašības un darbības. Attīstās prasme kombinēt vārdus un virknēt tos teikumā, stāstījumā. Pakāpeniski attīstoties visām šīm prasmēm, bērns apgūst spēju sazināties valodas līmenī.

Tomele G. izstrādājusi runas un valodas attīstības multistrukturālo modeli, balstoties uz veikto priekšnosacījumu apkopojumu (sk. 1. attēlu)

1. attēls. Runas un valodas attīstības multistrukturālais modelis (Tomele, 2004)

Kā redzams 1. attēlā, tad valodas attīstības multistrukturālais modelis sevī ietver trīs primāros endogēno un eksogēno faktoru komponentus: bioloģiskos faktorus, sociāli kulturālos faktorus un sociālekonomiskos faktorus. Šo primāro komponentu savstarpējās mijiedarbības rezultātā tiek ietekmēti bērna vispārējās attīstības komponenti jeb bērna valodas attīstības bāzes funkcijas: fizioloģiskā attīstība, sensomotorā / kognitīvā attīstība un psihoemocionālā / sociālā attīstība. Abu līmeņu komponenti savstarpēji viens otru ietekmē un mijiedarbojas gan horizontālā, gan vertikālā virzienā, tiešā vai netiešā veidā ietekmējot bērna valodas attīstību. Valodas attīstība ir kā rezultāts atsevišķu strukturālu komponentu mijiedarbības kopumam (journals.ru.lv).

V. Golubina raksta, ka pētījumi psiholoģijā un pedagoģijā norāda, ka bērna runas un valodas attīstību nedrīkst atstāt pašplūsmā. Tāpēc runas attīstīšana ir viens no pirmsskolas izglītības iestādes galvenajiem uzdevumiem (Golubina, 2007). Darba autore, piekrīt šim uzskatam un balstoties uz darba pieredzi pirmsskolas izglītības iestādē, dažādās vecuma grupās,

var apgalvot, ka runas attīstība tiek veicināta katrā vecuma grupā, turklāt tas tiek darīts visdažādākajos veidos.

Arī Hadaņonoka I. uzskata, ka bērna runa neveidojas spontāni, tā jāveido vecākiem. Vecākiem ar bērnu daudz jārunā. Ja ar bērnu šajā periodā maz sarunājas, aizkavējas ne tikai runa, bet visas valodas sistēmas attīstība (Bičuka, Grasmāne, Pagraba, 2003). Darbā pirmsskolas izglītības iestādē, iespējams novērot, ka ļoti daudziem bērniem ir dažādi runas attīstības traucējumi. Ļoti iespējams, ka runas problēmas bērniem rodas arī tāpēc, ka mūsdienās bērnu vecāki ir ļoti aizņemti un sarunām ar bērnu neatliek pietiekami daudz laika.

Ļoti vienkārši un saprotami ir Ž.Piažē "Septiņi galvenie ceļi bērnu valodas attīstībā":

- uz klausīt bērnu;
- dot bērnam kaut ko reālu, par ko runāt;
- iedrošināt bērnu un iesaistīt viņu dialogā;
- lietot tādus jautājumus, kas rosinātu bērnu atbildēt vairāk nekā ar vienu vārdu;
- veicināt bērna klausīšanās iemaņas;
- nepieciešamības gadījumā izmantot profesionālu palīdzību, piesaistīt logopēdu;
- iepazīties ar programmām un jaunāko zinātnē, lai pilnvērtīgāk attīstītu bērnu runu (Lieģeniece, Nazarova, 1999).

Pilnvērtīgai valodas un runas attīstībai ir milzīga nozīme bērna intelektuālajā un personības attīstībā. Bet pats valodas apguves process tiek ierosināts un sekmēts jau ar to vien, ka bērnam ir dota iespēja būt kopā ar pieaugušajiem un dzirdēt viņus runājam, un ka pieaugušie sarunājas ar bērniem, labprāt atbildot uz viņu jautājumiem.

Boša R. savā grāmatā "Bērna runas aktivizēšana bērnudārzā" uzsver, ka runas attīstīšana ir viens no intelektuālās attīstīšanas līdzekļiem. Runas attīstība nosaka arī vispārējo attīstību (domāšanu, jūtu pasaules vērtību orientāciju utt.)... norit sarežģīts process, jo katrai lietai, katrai likumsakarībai ir savs nosaukums (Boša, 1989). Bošas R. apgalvojumam, ka runas attīstīšana ir viens no intelektuālās attīstības līdzekļiem, piekrīt arī Hadaņonoka I. rakstot, ka psihiskā attīstība ir pilnībā atkarīga no bērna runas attīstības stāvokļa.

Tāpat kā iepriekš minētie autori arī Miltiņa I. uzskata, ka nekas nav tik svarīgs un bērna attīstībai tik nozīmīgs kā emocionāla saikne ar pieaugušo. Valoda ir tikai šīs vecāku un bērna kontaktēšanās rezultāts. Taču arī tā attīsta un labvēlīgi ietekmē bērnu. Mazulis vēlas, lai vecāki viņu ne tikai fiziski noglāstītu, bet arī samīļotu ar mīļiem vārdiem (Miltiņa, 2000).

Būtiski ir tas, cik daudz ģimenē sarunājas, kā notiek sazināšanās ar bērnu. Ja mājās kā fona troksnis nemitīgi skan radio un televizors, tas neveicina valodas attīstību, jo bērnam ar šīm

“kastītēm” nav iespējama saruna. Bērnam nepieciešams, lai ar viņu sarunājas kāds cilvēks (Tomele, 2004).

Bērna mutvārdu runas attīstība ir dzimtās valodas apguves process: bērns attīsta spējas izmantot valodu kā apkārtējās pasaules izziņas un pašizpaušmes līdzekli. Tas ir cilvēces uzkrātās pieredzes apguves process, kurā valoda kļūst par sevis iepazīšanas un pašattīstības līdzekli, cilvēku saskarsmes un mijiedarbības, kā arī pašizpaušmes līdzekli.

Bērna runa neveidojas spontāni, tā jāsāk veidot vecākiem – ar attieksmi un vecāku mīlestību pret bērnu pirms un pēc mazuļa piedzimšanas. Bērns attīstīsies normāli, ja pieaugušie, kas atrodas ap viņu, mācīs pareizu valodu jau no pirmajām piedzimšanas dienām (Puškarevs, Golubeva, 1999).

Runa un domāšana attīstās kopā ar pārējiem kognitīvajiem procesiem. Bērna runas attīstīšanas pamatvirzieni ir:

- skaņu kultūras veidošana;
- vārdu krājuma paplašināšana un aktivizēšana;
- gramatiski pareizas runas veidošana;
- stāstītmācīšana (Golubina, 2007).

Praktiski bērns apgūst valodu, saskaroties ar pieaugušo runu, pētot dažādus priekšmetus, apgūstot izziņu par sevi, savu tuvāko apkārtni, vērojot dabas objektus, darbojoties dažādās jomās, spēlējoties, rotaļājoties, kā arī veicot citas bērna socializāciju sekmējošas darbības pieaugušā vadībā un savu vienaudžu pulkā. Valoda ir realitāte, ko bērns apgūst tikpat praktiski kā savu apkārtni, tas notiek pakāpeniski.

1.2. Bērna attīstības likumsakarības agrīnās bērnības vecumposmā

Tomele G., žurnālā “Mans mazais” raksta, ka organismā viss ir saistīts, piemēram, ja bērnam nebūs veiklas rokas un kājas, tad arī mute nespēs tik labi kustēties, lai runātu, un mazulim būs kavēta valodas attīstība.

Bērna runu iespējams attīstīt arī, ja:

- jau pirmajā dzīves gadā mazulim tiek pasniegts ne tikai šķidrums ēdiens, bet arī kožams un košļājams, lai bērns nodarbinātu muskuļus, kuri nepieciešami, lai spētu runāt;
- rosina bērnu kustēties;
- ļauj sakārtot traukus ar makaroniem un pupām, dodot bērnam veidot ar plastilīnu, darboties ar sīkiem priekšmetiem, kas veicina pirkstu sīko kustību attīstību;

- bērns mēģina piepūst balonu, pūst ziepju burbuļus. Bērnam mazgājoties vannā neliegt pūst ziepju putas tā, ka ūdens iet pa gaisu. Bērns mācās elpot, tātad vingrinās, lai varētu runāt (Tomele, 2004).

Speciāliste, agrīnās attīstības logopēde A.Irbe savā rakstā pat bērna runas attīstību žurnālā “Mans Mazais” uzsver arī rāpošanas nozīmi bērna runātprasmes attīstībā, jo rāpojot veidojas taisns leņķis starp zemzoda daļu un kaklu. Ja kakls notur galvu šajā leņķī, tad arī mēle var ieņemt pareizu stāvokli mutē un bērns būs gatavs runāt atbilstoši vecumam (Irbe, 2006).

Balstoties uz I.Hadaņonokas teikto, ka katrs bērns attīstās savādāk, katrs ir individuāla personība, tāpēc nemēģināsim visus vērtēt pēc vienas mērauklas (Hadaņonoka, 2014), ir pamats domāt, ka nav iespējams precīzi noteikt vārdu, zilbju un teikumu skaitu ko bērns māc zināmā vecumā un atbilst strikti iedalītiem laika posmiem.

Varam secināt, ka dažādiem bērniem, runa attīstīsies dažādi. Rūķe – Draviņa raksta, ka visi bērni valodu neapgūst vienādi ātri un vienādi pilnīgi. Individuālās atšķirības ir lielas. Atsevišķos posmos arī līdz 4 gadu vecumam arī normāli attīstītiem bērniem var novērot straujāku un lēnāku tempu.

2. tabula. Vārdu krājuma pieauguma kvantitatīvā tabula (Hadaņonoka, 2014)

Vecums	Vārdi	
	minimums	maksimums
1 g. – 1 g. 2 mēn.	3	58
1 g. 2 mēn. – 1 g. 5 mēn.	4	238
1 g. 5 mēn. – 1 g. 8 mēn.	44	383
1 g. 8 mēn. – 2 g.	127	707
2 g. – 3 g.	171	1509
3 g. – 4 g.	598	2346

2. tabulā “Vārdu krājuma pieauguma kvantitatīvā tabula” ir attēlots aptuvens vārdu skaits, kas bērnam būtu jāprot noteiktā vecumā, taču skaidri redzama atšķirība starp minimālo vārdu skaitu un maksimālo vārdo skaitu. Vēlreiz ir iespēja pārlicināties par to, ka bērnu runas attīstība norisinās individuāli.

Darba turpinājumā, izmantoti vairāku autoru (Hadaņonoka, Flēmiga, Rūķe Draviņa) darbi, kuros autori aprakstījuši bērnu runas attīstību agrīnās bērnības vecumā.

Tā, piemēram, Flēmiga I. sadalījusi bērna runas attīstību pirmajā dzīves gadā pa mēnešiem:

1. mēnesis

Jaundzimušais neapzināti izdod dažas burbuļojošas skaņas, naktī mēdz šņākuļot. Izsalcis bērns kliedz, taču pabarots tūliņ nomierinās.

2. mēnesis

Zīdainis spēj veidot vairākas skaņas (a, e, o, u), reizēm tās tiek apvienotas ar skaņu "h". Bērns smejas un dudina. Balss ir spēcīga un elpošana ritmiska.

3. mēnesis

Ja zīdaini uzrunā, viņš skaļi smejas, pagriež pretī seju un lalina vai spiedz. Priecājas par savu balsi, "pūš burbuļus". Rodas skaņa, kas līdzīga "f" vai "v". Zīdainis pagriežas pret skaņu.

4. mēnesis

Pagriež galvu pret cilvēku, kas viņu uzrunā, lalina un spiedz, pats priecājas par savu balsi un atkārtoti skaņas. Mēģina panākt savu gribu ar kliegšanu, balss ir labi diferencēta.

5. mēnesis

Zīdainis spiedz, smejas izrunā neartikulētas skaņas. Viņš pazīst skaņas, kuras tiek atkārtotas; dažas skaņas izraisa prieku, citas nepatiku. Veido jaunas zilbes, piemēram, ra, re, go, da, de un saista tās ritmiskās kopās, kā "dadada" vai "gegege". Pats lalina un savas skaņas atkārtoti, pats par to uzjautrinās maina toņkārtu.

6. mēnesis

Zīdainis "runājas" arī vienatnē. Izrunā vārdus – mamma, tete, bez konkrētas uzrunas, sāk atdarināt vārdus. Atkarībā no vajadzības izrunā dažādas skaņas.

7. mēnesis

Viņš imitē skaņas, labprāt un ilgi "stāsta", veido un pats atkārtoti skaņas.

8. mēnesis

Bērns "stāsta", labprāt kontaktē ar apkārtējiem cilvēkiem, atbild uz skatu, smaidu, laipnu mierīgu balsi. Viņš atšķir dažādas skaņas, uz nepatīkamu skaņu atbilstoši reaģē.

9. mēnesis

Bērns saprot vienkāršus jautājumus, piemēram, "Kur ir mamma?", viņš skatīsies uz mammu.

10. mēnesis

Reaģē, ja sauc viņu vārdā. Atkārtoti paša izrunātās vai izdzirdētās skaņas, daudz un labprāt "stāsta", modulē balsi no skaļas līdz klusai, čukst. Rotaļājas ar mēli, izmanto siekalas, lai veidotu skaņas.

11. mēnesis

Turpinās lalināšana vienatnē, vingrinot dažādus runas orgānus. Parādās skaņu kombinācijas, kas dažkārt veido it pagarus periodus, kuri mēdz atkārtoties.

12. mēnesis

Bērns prot izrunāt 1 – 3 vārdu ar noteiktu nozīmi, piemēram, “vau - vau”, “mamma”, tiek izteikts kā uzruna (Flēmiga, 1987).

Tas kā bērns runā, sazinās ar citiem, spēj adaptēties un integrēties, ir atkarīgs no pieaugušo attieksmes pret bērnu, no laikus pamanītiem valodas attīstības traucējumiem (Hadaņonoka, 2014). Runa neveidojas spontāni, tā jāveido vecākiem. Ja bērnam valoda neraisās laikus, ietaicams viņu vest pie speciālista – logopēda.

Lielāka daļa bērnu divu un trīs gadu vecumā jau spēj izveidot vienkāršu teikumus. Ik dienu pieaug vārdu krājums. Bērns divu gadu vecumā saprot jau diezgan daudz vārdus (apmēram 500), bet aktīvi lieto apmēram 50-300 vārdus.

Lielākajai daļai bērnu nav problēmu ar runas apguvi, taču ir mazuļi, kuriem runājamais veras vāļā lēnāk un grūtāk. Jo ātrāk vecāki pamana runas attīstības kavēšanos, jo vieglāk un veiksmīgāk šo problēmu ir iespējas koriģēt. Daži bērni savus pirmo vārdus pasaka vēl pirms savās pirmās dzimšanas dienās, citi sāk runāt tikai divu gadu vecumā. Ap otro dzimšanas dienu abu dzimumu bērnu vārdu krājums sasniedz 50 vārdus un viņi sāk veidot savus pirmo divu vārdu teikumus. Taču 20% bērnu šajā vecumā vēl nerunā. Apmēram puse no "vēlajiem runātājiem" runas spēju ziņā attīstās tikpat normāli kā viņu vienaudži, tikai lēnāk.

Trīs gadu vecumā mazulis runā neapturami – vārdiem gan ir aprautas galotnes, teikumi ķeras, pazūd skaņas, bet vecāki priecīgi – viņu bērns mācās runāt! Četru gadu vecumā vārdu krājums ir lielāks, taču ja mazais nevar izveidot gramatiski pareizus teikumus, bet runā, piemēram, šādi - "Lelle šeit gulēt!"; "Ārā mest viss!"; "Tu ļoti ātri nākt šeit!", tad logopēdi šādu runas problēmu dēvē par disgramatismu. Tā ir nespēja saskaņot vārdu dzimti, skaitli, locījumu, teikumā ir nepareiza vārdu secība un nepareizs prievārdu lietojums. Ja runas spējas attīstības notiek pareizi, tad četru gadu vecumā bērnam būtu pareizi jāveido teikumi savā dzimtajā valodā.

Runas attīstības eksperti uzskata - jo agrāk runas problēmas tiek atklātas un ārstētas, jo labāk. Ja šādi runas defekti netiek novērst laicīgi, tad nākamais posms, kurā bērns izjutīs problēmas, būs skolā.

I.Hadaņonokas grāmatā “Kā raisās valodiņa” iespējams lasīt, ka apmēram vienai ceturtdaļai pirmklasnieku mūsdienās ir ļoti labi attīstītas runas spējas, bet astoņiem procentiem

bērnu ir runas attīstības problēmām. Kopumā bērnu ar runas traucējumiem skaits palielinās un galvenais iemesls ir vide, kurā viņi aug.

Darba autore piekrīt tam, ka vecāki pārāk maz sarunājas ar savām atvasēm. "Ja agrāk ģimenes pulcējās pie galda un vismaz vakariņu laikā sarunājās, tad tagad šādas tradīcijas sāk pazust, toties divgadnieks lielu dienas daļu pavada pie televizora" (Hadaņonoka, 2014). Mūsdienās bērnu vecāki ir aizņemti ar saviem darbiem, problēmām, ka neatliek pietiekami daudz laika bērniem.

Runas traucējumi var būt iedzimti, tos var izraisīt arī smadzeņu darbības traucējumi. Gan emocionālās sfēras, gan motorikas attīstības problēmas var būt iemesls runas aizturei. Fizioloģiski runāšanu aizkavē biežas slimošanas ar vidusauss iekaisumiem, palielināti adenoīdi un polipi, kas ietekmē dzirdi.

Kad vecākiem vajadzētu sākt uztraukties?

Grāmatas "Kā raisās valodiņa" autore uzskata, ka ja trīs gadus vecs bērns spēj veidot teikumus, kas sastāv tikai no pāris vārdiem un nesaskaņotas gramatikas - "Spēlēties, nē!", "To man iedot!", tad ir vērts doties pie logopēda. Bērniem, kuriem ir runas attīstības problēmas, var būt arī izteikta kautrība, viņi nelabprāt uzdod jautājumus un maz komunicē ar citiem, jo no apkārtējo reakcijas redz, ka ne vienmēr tiek saprasti un dažreiz pat izsmieti.

Nespēja vārdos izteikt savas vajadzības var būt par iemeslu agresivitātei – ko nevar pateikt, to var parādīt ar spēku. Komunicēšanas grūtības neļauj pilnvērtīgi izzināt apkārtējo pasauli, tas var veicināt noslēgšanos un citu prasmju attīstības kavēšanos, tai skaitā spēju par sevi parūpēties – notīrīt mandarīnu, sapogāt jaciņu. Tas, savukārt, saistīts ar sīko roku motoriku (Hadaņonoka, 2014).

Savukārt Rūķe – Draviņa uzskata, ka ar runas spēju attīstības problēmām vairāk saskaras puisīšu vecāki. Meitenītēm šādas problēmas rodas divreiz retāk.

Kas jāprot bērnam?

- **15 mēneši** – vārdu krājums, ko spēj pateikt mazulis, ir vidēji 6 vienkārši vārdi. Viņš saprot skaidri izteiktas, īsas instrukcijas, spēj norādīt uz pazīstamiem priekšmetiem, asociē ar attēlu.
- **18 mēneši** - norāda uz kādu no nosauktajām ķermeņa daļām, vārdu krājums 7 – 20 vārdi.
- **1 gads un 9 mēneši** - izmanto frāzes, kuras sastāv no divu vārdu salikuma. ("Mamma ej", "Dod lelli", "Ņem mantu".) Zina vismaz 20 vārdus.
- **2 gadi** - šajā attīstības posmā bērns spēj norādīt uz piecām ķermeņa daļām. Vārdu krājums ir vismaz 50 vārdi. Bērns saprot un var izpildīt divdaļīgus rīkojumus "Aizej uz istabu un atnes lāci". Prot izmantot vietniekvārdus "es", "tu", "mēs".

- **2 gadi un 6 mēneši.** Valodā tiek pareizi lietoti vietniekvārdi "es", "tu", "man". Saprot, ko nozīmē "viens".
- **3 gadi** - vārdu krājums 250 – 700 vārdu, veido teikumus no 5 – 8 vārdiem. Var nosaukt savu vārdu, dzimumu un vecumu, saprot vienkāršu īpašību nozīmi. Izpilda uzdevumus, piemēram: "Noliec klucīti zem krūzes", "Ieliec klucīti kastē".
- **4 gadi** - bērns veido sarežģītus vārdu savienojumus, izmantoti priedēkļus. Vārdu krājums 1500 – 2000 vārdu, to skaitā tādi, kuri apzīmē laiku un telpu. Bērns pareizi izrunā šņācošās skaņas š, ž, č. Pazūd patskaņu mīkstā izruna.
- **5 gadi** - aktīvi lieto vārdus, spēj nosaukt plašu priekšmetu klāstu. Vārdi tiek pareizi izrunāti un teikumos netrūkst vārdu. Bērns ir apguvis visas dzimtās valodas skaņas un pareizi tās lieto (Rūķe – Draviņa, 1992).

Runas aparātu veido centrālā un perifērā daļa. Centrālais runas aparāts atrodas galvas smadzenēs. Perifērajā daļā ietilpst elpošanas orgāni (krūšu kurvis, plaušas, bronhi, traheja), balss aparāts (balsene ar balss saitēm), artikulācijas aparāts (rīkle, mutes dobums, deguna dobums). Lai vingrinātu runas orgānus, var veikt dažādus lūpu, mēles un elpošanas aktivizēšanas uzdevumus (Populārā medicīnas enciklopēdija, 1984).

Vēl pavisam nesenā pagātnē, kad vecmāmiņas auklēja mazbērnus, viņas mācīja pavisam maziem bērniņiem skaitāmpantiņus, pirkstu rotaļas, tautasdziesmas, dziedāja miega dziesmiņas un stāstīja pasakas. Bērnam visā viņa augšanas laikā ir svarīgi apzināties sevi – pazīt savu rociņu, mācēt kustināt pirkstus, pazīt savu seju, muti, kustināt lūpas, mēli. Emocionālajos skaitāmpantos bērns mācās izteiksmīgu runu, runāt skaļi un klusi, mīļi un dusmīgi, priecīgi un bēdīgi. Ja skaitāmpantam pievieno kustības – veidojas vesels priekšnesums. Tagad tā notiek retās ģimenēs. Vecāki ir aizņēmti, ģimenēs nav laika nesteidzīgai sarunai, kopīgai grāmatu lasīšanai, arī lasīšanai priekšā, savukārt, bērni daudz laika pavada pie televizoriem vai datoriem.

1.3. Rotaļspēļu raksturojums un izmantošanas iespējas bērnu runas prasmju veicināšanai

Vārds rotaļspēle sastāv no diviem vārdiem – rotaļa un spēle. Latviešu literārajā vārdnīcā (1987), rotaļa ir paskaidrota kā darbību kopums, ko veic, lai sagādātu prieku, izklaidēšanos un

kam parasti ir raksturīga iztēlē radīta situācija un darbības objekti, kādu norišu, cilvēku, dzīvnieku atdarināšana (Latviešu literārās valodas vārdnīca, 1987).

Izziņas teorētiķi uzskata, ka rotaļa ir līdzeklis, lai veicinātu bērna intelektuālo izaugsmi. Tieši tāpat arī Jerome Bruner (1972) un Brial Suttonas apgalvo, ka rotaļa nodrošina ērtu un atvieglotu atmosfēru, kurā bērni var mācīties risināt dažādas dzīves problēmas (Fergus, Hughes 1999), kam pilnībā piekrīt arī darba autore, jo bērnu rotaļās tiešām iespējams novērot dažādas reālas dzīves situācijas. Bērnu izspēlētās situācijas mēdz būt ļoti dažādas gan tādas ko bērni ir pieredzējuši paši, gan tādas, kas ir vērotas no malas, gan vēl nebijušas un tikai izdomātas.

Rotaļa ir neatņemama bērna dzīves sastāvdaļa. Bērns rotaļu laikā gūst gandarījumu, emocionālo pacilājumu. Rotaļas laikā bērns parāda savu attieksmi, personību, vēlmes un tikumus, gatavojas turpmākajai dzīvei. Rotaļas palīdz bērna fiziskajai, garīgajai, sociālajai un emocionālajai attīstībai. To laikā tiek attīstītas motorikas prasmes, valoda, atmiņa utt. Rotaļa ir daudzfunkcionāla. Kā kultūras fenomens tā bērnu attīsta, māca, audzina, socializē, uzjautrina, ārstē, pilnveido (Dzintere, Stangaine 2007). Darba autore piekrīt Dzinteres un Stangaines uzskatam, ka rotaļa ir neatņemama bērna dzīves sastāvdaļa, jo vērojot bērnus, iespējams secināt, ka rotaļas ir gan apzinātas, gan neapzinātas. Bērni spēj uzsākt rotaļu jebkurā laikā un vietā.

Kā norāda R. Boša, bērns visu iemācās rotaļājoties, aktīvi darbojoties ar priekšmetiem un domām. Rotaļa ir pamats intelektuālajai darbībai, jo bērns mācās bez piepūles, pats to neapzinoties. Aktīvā darbībā viņš mācās koncentrēties, respektēt otru, attīsta uzmanību, uztveri, domāšanu un atmiņu. Rotaļa ir viens no bērna intelekta attīstības rādītājiem, kuru audzināšanas gaitā nevar ignorēt, tas ir jāievēro (Boša, 1990).

Pedagoģijas terminu skaidrojošajā vārdnīcā vārds “rotaļa” skaidrots kā:

- interesanta, izklaidējoša rakstura nodarbība laika īsināšanai, atpūtai, redzes loka paplašināšanai, pozitīvu attiecību veidošanai vai kādam noteiktam mācību mērķim;
- svarīga mācīšanās darbība pirmsskolas un jaunākajā skolas vecumā;
- bērnības būtiska sastāvdaļa;
- bērna attīstības un audzināšanas pamatveids;
- jūtu, domāšanas un jaunrades skola (Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca, 2000).

Turpretī Psiholoģijas vārdnīcā vārds “rotaļa” skaidrots kā:

- aktivitāte, kas sniedz gandarījumu neatkarīgi no rezultāta;
- nenopietna un nemērķtiecīga darbība;

- rotaļā notiek iemaņu un prasmju attīstība, pieaugušā darbības imitācija un manipulācija ar aizvietojošiem priekšmetiem. Dažreiz šo aizvietošanu saprot kā bērnu iztēles bagātību (Psiholoģijas vārdnīca).

Apgalvojumam, ka rotaļa ir nenopietna un nemērķtiecīga darbība, īsti nevēlas piekrist šī darba autore, jo rotaļa var šķist nenopietna pieaugušam cilvēkam, taču iedziļinoties tajā kā rotaļājas bērni tajā iespējams saskatīt dziļu jēgu. Gandrīz katrā bērnu rotaļā iespējams novērot reālas situācijas no dzīves, ko bērni savā starpā vai individuāli izspēlē.

Rotaļas iespējams iedalīt vairākās grupās. Tā, piemēram, Ž. Piažē rotaļas procesā izdala trīs atšķirīgas stadijas:

- rotaļa – vingrinājumi (attīsta iemaņas);
- simboliskā rotaļa (veicina realitāti aizstāt ar zīmēm, simboliem, radot pamatu mākslinieciskajam procesam);
- rotaļas ar noteikumiem (pieļauj sadarbību un sacensību).

Tāpat kā Ž. Piažē arī psihologi rotaļas iedala četrās grupās.

- **Funkcionālās rotaļas** - Tās piemērotas dažādu orgānu funkciju, ķermeņa (kāju un roku, galvas utt.) kustību attīstīšanai. Šīs rotaļas raksturīgas bērniem pirmajā dzīves gadā, pēc tam pakāpeniski zaudē savu aktualitāti bērna attīstībā.
- **Receptīvās rotaļas** - Galvenais ir ārējo impulsu uztveršana, maksimāli tiek nodarbināti sajūtu orgāni: redz, dzirde, tauste utt. Šādas rotaļas tiek organizētas bērniem, kas vecāki par vienu gadu.
- **Lomu rotaļas** - Bērni apņemas veikt noteiktu lomu un iedzīvojas iztēlotajā situācijā. Viņi iesaista rotaļā tipisko lomu formulējumu „it kā es būtu ārsts”. Lomu rotaļās parasti ir daudz dalībnieku, tām nepieciešama patstāvīga un saprātīga darbība, tādēļ tās var organizēt tikai tad, kad bērniem jau pietiekami attīstīta valoda un domāšana (apm. no 2 gadu vecuma).
- **Konstruēšanas rotaļas** - Pamatā ir tieksme kaut ko radīt, galvenā uzmanība tiek pievērsta rezultātam. Šajās rotaļās bērniem ir jānodrošina konstruēšanas materiālu daudzveidības kā arī celtniecības darba rīki utt. Šādās rotaļās tiek likti pamati darba iemaņām. Konstruēšanas rotaļām bērni pievēršas jau no 2 gadu vecuma. Šīs rotaļu iedalījums vairāk attiecas uz rotaļu kā pirmsskolas vecuma bērna galveno darbību. Taču jāatceras, ka rotaļai nav patstāvīgas, nemainīgas struktūras. Bez tam, bērni bieži organizē tādas rotaļas, kuras viņi ne kaut kā iemācījušies vai novērojuši reālajā dzīvē.

I. Beļickis (2000), raksta, ka spēle ir ar īpašiem paņēmieniem un noteikumiem saistīta variatīvi situatīva, radoša nodarbe, kurai ir attīstošs, stimulējošs un izklaidējošs raksturs. Tās norise savstarpējās sacensības veidā nodrošina daudzveidīgu, daudzfunkcionālu radošu darbību (Beļickis, 2000).

Savukārt pēc D. Dzinteres (Dzintere, Boša, 1997) domām rotaļspēles tiek uzskatītas par bērnu rotaļām ar jau izstrādātu saturu, noteiktu struktūru, kurā bērns aktīvi darbojas, variē tās, izdomā jaunas darbības, noteikumus un netieši mācās un attīstās. Kā norāda E. Černova (Černova, 2003), rotaļspēle ir pirmsskolēna pamatdarbības veids. Tās vispusīgi ietekmē bērna psihisko attīstību, bērns apgūst jaunas zināšanas, prasmes, iemaņas. Bez rotaļspēles nenotiek personības audzināšana (Černova, 2003). Par augstāko pakāpi rotaļspēļu apgūvē uzskata bērna spējas ievērot, pašam kontrolēt norises noteikumus, jo tas nozīmē, ka bērns jau spēj ar gribu kontrolēt savu uzvedību (Dzintere, Boša 1997).

Pēc V. Golubinas domām, dažādās darbības rotaļspēlēs ir bērna attīstības pamatnosacījums (Golubina, 2007).

Var piekrist autores domām, jo bērnu darbošanās rotaļspēlēs gan ar priekšmetiem, gan bez tiem, palīdz bērniem labāk iepazīt apkārtējo pasauli, ar laiku tie iemācās arī variēt dažādus darbošanās veidus, kas bērnu pilnveido un rada tam jaunu pieredzi.

Lai bērni ar prieku iesaistītos pieaugušo piedāvātajās rotaļspēlēs ir jāspēj orientēties rotaļspēļu saturā, struktūrā un tās jāpiemēro konkrētam bērnam.

Pēc D. Dzinteres rotaļspēlēm ir šāda struktūra:

- Rotaļspēles uzdevumi – tie no bērna prasa intelektuālo un gribas piepūli, kas bērnā rada apmierinājumu. Rotaļspēles uzdevumi sev pakļauj rotaļspēles ieceri, darbības un noteikumus, tie var būt ļoti dažādi, piemēram, ierobežotā laika sprīdī ir jāatrod vajadzīgais attēls.
- Rotaļspēles iecere – ja iecere ir saistīta ar bērna vajadzībām, pieredzi, spējām, tad rotaļspēli pieņem. Ja rotaļa ir bērnam saistoša, tad bērns pats nejūt, ka viņš mācās, pārvar grūtības.
- Rotaļspēles darbība – caur to tiek realizēta pati rotaļspēles iecere. Tā ir bērna darbošanās, lai sasniegtu kādu uzdevumu. Ja šīs darbošanās bērnam sniedz prieku, tad viņš pats nejūt, ka patiesībā viņš mācās.
- Rotaļspēles noteikumi – nosaka, kas bērnam rotaļspēle ir jādara. Caur tiem arī notiek rotaļspēles ieceres apzināšanās un rotaļspēļu darbību kontrolēšana.
- Rotaļspēles rezultāts – izvirzīto uzdevumu īstenošana (Dzintere, Boša, 1997).

Ko bērnam nozīmē rotaļspēle.

- Rotaļspēļu iedarbību uz bērnu nodrošina to daudzveidīgās funkcijas. Rotaļspēles bērnu māca un attīsta. Pieaugušais vienlaicīgi ir skolotājs un rotaļu biedrs, bet bērns rotaļājoties mācās.
- Rotaļspēles, bērnam pieaugot, patstāvīgu darbību, kas balstās uz šī procesa apzinātību. Bērns pats rotaļājas, prot sevi nodarbināt, ja rotaļspēle viņu interesē, ja apgūti tās noteikumi, saturs, ja viņš objektīvi novērtē savas iespējas.
- Rotaļspēles ir bērnu dzīves organizācijas forma. Tās plaši izmanto ģimenē, pirmsskolas izglītības iestādē, dažādos saietos un svētkos. Rotaļspēlēs bērnam veidojas noteiktas attiecības ar vienaudžiem, personīgās simpātijas un antipātijas.
- Rotaļspēles ir arī bērna ES izzināšanas līdzeklis, jo tajās apkopojas, izpaužas un veidojas personības psihiskās dzīves puses.
- Rotaļspēles kā bērnu mācīšanas līdzeklis no formālās bērnu mācīšanas atšķiras ar to, ka izzināšanas uzdevumus bērnam neizvirzi tieši atklātā formā, bet tie ietverti rotaļspēles uzdevumā, saturā, noteikumos un rotaļu darbībās.
- Rotaļspēles palīdz bērnam apgūt savas tautas rotaļu kultūru, kam raksturīga brīvība, nepiespiestība, jautrība, bet tajā pašā laikā – apķērība, mērķtiecība, gribas piepūle un prāta asums (Dzintere, Boša, 1997).

Tāpēc var secināt, ka rotaļspēlēm ir liela nozīme, jo tajās piedaloties, bērns var paust gan savas pozitīvās, gan negatīvās emocijas, gan gūt prieku un jaunus pārdzīvojumus, kā arī attīstīt visas dzīvē nepieciešamās prasmes un iemaņas.

Apkārtne, kurā bērns dzīvo, nosaka viņa intereses un piedalīšanos dažādās rotaļspēlēs. Vasarā bērns rotaļājas ar dažādiem akmentiņiem, gliemežvākiem, dadžu pogaļām, rudenī – ar lapām, zīlēm, kastaņiem. Rotaļspēles virzību nosaka tas vai bērns rotaļājas telpās, pagalmā, mežā vai pļavā.

Rotaļspēles var iedalīt pēc lietojamā materiāla:

- rotaļspēles ar priekšmetiem,
- vārdiskās rotaļspēles.

Rotaļspēlēs ar priekšmetiem bērni izmanto rotaļlietas (rotaļspēle “Iepazīsimies!”) sadzīves priekšmetus, dabas materiālus (“Daudzkrāsainās kļavu lapas”). Šādās rotaļspēlēs bērni iepazīstas ar lietām, to īpašībām, mācās tās grupēt un daudzveidīgi lietot. Priekšmeti palīdz uzturēt bērnos interesi, veicina apgūt praktiskās iemaņas to lietošanā

Vārdiskajās rotaļspēlēs (“Balodītis”, “Atpazīsti skaņas”, “Iepazīsimies”) bērni vingrinās izmantot jau iegūtās zināšanas, attīsta valodu, papildina vārdu krājumu.

Pēc rotaļspēles satura:

- ar apkārtējiem priekšmetiem (“Burvju maisiņš”),
- par dabu (“Meža un mājas dzīvnieki”),
- par pieaugušo cilvēku darbu (“Kam, kas vajadzīgs?”)

Minētais iedalījums akcentē, galvenokārt, zināšanu apguvi. Nereti bērns šajās rotaļspēlēs ir pasīvs vērotājs. Sevišķi tas redzams, ja tajās piedalās lielāks bērnu skaits un bērnam nākas ilgi gaidīt “savu rindu”, kad viņš varēs no maisiņa izvilkt priekšmetu, nosaukt dzīvnieku u. tml.

Pēc bērnu aktivitātēm:

- zināšanu rotaļspēles,
- valodas veicināšanas rotaļspēles,
- veiklības rotaļspēles,
- maņu asināšanas rotaļspēles,
- rotaļspēles priekam.

Šajās rotaļspēlēs bērns ir aktīvs dalībnieks – viņš domā, atceras, zīmē, tēlo, rada, priecājas.

Pēc intelektuālas slodzes struktūras:

- rotaļspēles ar lomu (“Pastnieks”),
- uzjautrināšanas rotaļspēles (“Padejosim ar lāci!”),
- sacensību rotaļspēles (“Kas ātrāk aizskries līdz karodziņam?”)

Uzjautrināšanas rotaļspēles bērniem sagādā pozitīvas emocijas, aizsargā bērnu no intelektuālās pārpūles. Rotaļspēlēs, kuras ietver sacensību elementu, bērns mācās sevi salīdzināt ar citiem bērniem, pareizi novērtēt savas iespējas un sasniegumus (www.gudrinieks.lv).

Izvēloties rotaļspēles bērna vajadzībām, tās labvēlīgi ietekmē bērna vispārējo attīstību. Bērni šajā vecumā runu apgūst ar rotaļas palīdzību, rotaļas laikā sarunājas, veido dialogu savā starpā. Rotaļas runas attīstībai var notikt gan telpās, gan arī ārpus tām, runas attīstība var tikt veicināta ne tikai pirmsskolas izglītības iestādē, bet arī mājās, veikalā, jebkur un jebkurā laikā. Bērnu runas attīstību iespējams veicināt arī pastaigas laikā, kad iespējams organizēt interesantas nodarbes, kas saistītas ar apkārtējo dabu. Pastaigu laikā bērni paši mēdz saskatīt dažādas lietas,

parādības, kas izraisa interesi, bērni stāsta par tām. Iespējams klausīties kā šalc koku lapas vējā, ar kustībām parādīt kā vējā šūpojas koku zari, un kopīgi attēlot vēja šalkoņu.

Katru apkārtnē saklausīto skaņu kopā ar bērniem iespējams atdarināt, to pārvēršot par rotaļu.

Secinājumi par 1. nodaļu

Bērni apkārtējo valodu saprot jau no pusgada vecuma, bet svarīgi ir arī tas cik labi apkārtējie saprot viņus.

Pilnvērtīgai valodas un runas attīstībai ir milzīga nozīme bērna intelektuālajā un personības attīstībā, tas kā bērns runā, sazinās ar citiem, spēj adaptēties un integrēties ir atkarīgs no pieaugušo attieksmes pret bērnu. Bērna runas un valodas attīstību nedrīkst atstāt pašplūsmā, tā jāveido vecākiem.

Runas attīstība ietver sevī skaņu izrunas kultūru, vārdu krājuma paplašināšanu, gramatiski pareizas runas veidošanu un stāstīt mācīšanu.

Bērna artikulācijas aparāts ir jāattīsta, lai spētu artikulēt visas skaņas, jā māca bērnam pareizi elpot, jo pie katras skaņas elpošana ir savādāka.

2.PĒTĪJUMS PAR 2 – 3 GADU VECU BĒRNU RUNAS ATTĪSTĪBAS VEICINĀŠANAS IESPĒJĀM DAŽĀDĀS ROTAĻSPĒLĒS

2.1. Pētījumā izmantoto metožu izvēle un pamatojums

Darba autore savu pētījumu par rotaļspēlēm kā bērna runas attīstības veicināšanas līdzekli veica Jēkabpils pirmsskolas izglītības iestādē "X". Pirmsskolas izglītības iestādē ir iekārtotas grupas, kas atbilstošas bērnu vecumam. Katrā grupā ir pieejamas vecumam atbilstošas rotaļlietas, uzskates materiāli, didaktiskās spēles. Katru gadu grupas materiālu tehniskā bāze tiek atjaunota un papildināta. Pirmsskolas iestādē notiek dažādas izstādes un pasākumi, vecākajām un sagatavošanas grupām tiek organizētas izglītojošas ekskursijas.

Pētījumā piedalījās 15 bērni vecumā no 2 līdz 3 gadiem

Pētījumā tika izmantotas šādas metodes:

- ✓ teorētiskās literatūras analīze
- ✓ pedagoģiskā novērošana
- ✓ intervija.

Teorētiskās literatūras analīze – pētīšanas metode, kuras pamatā ir domāšanas darbība, kas loģiskas abstrakcijas ceļā, sadala ideālo vai materiālo objektu sastāvdaļās, pēta katru no tām atsevišķi, nosaka sastāvu, konstatē līdzīgo un atšķirīgo, izzina cēloņus utt. Analīze notiek ciešā saistībā ar sintēzi, jo izziņas procesā jēdzienu sadalīšana un apvienošana norisinās savstarpējā mijiedarbībā (Beļickis, 2000).

Novērošana – viena no visizplatītākajām pētīšanas metodēm. To plaši pielieto pedagoģiskajā praksē. Tā palīdz pedagogam iepazīt bērnus tiešas uztveres ceļā, dabiskos apstākļos (Albrehta, 1998). Novērošanai ir vairāki veidi, kuri cits no cita atšķiras ar novērošanas procesa organizāciju, ir atklātā, slēptā novērošana, tiešā, netiešā novērošana, nepārtrauktā, diskrētā novērošana un specislizētā novērošana (Jurgena, 2002). Autore savā darbā izmanto tiešo novērošanu.

Darbā tika izmantotas šīs novērošanas metodes:

- Tiešā novērošana – starp objektu un tā pētnieku pastāv tiešas attiecības;
- Netiešā novērošana – realizē personas, kas strādā pie pētnieka programmas;
- Atklātā novērošana noris apstākļos, kad skolotājs un skolēni apzinās svešu cilvēku klātbūtni (Jurgena, 2002).

Intervija - speciāli organizētas pārrunas.

- Standartizēta intervija - visi jautājumi ir iepriekš izstrādāti, formulēti un sakārtoti zināmā secībā. Intervijas gaitā intervētajam nav tiesību mainīt jautājumu secību, kā arī uzdot papildjautājumus;
- Nestandartizēta intervija - intervētājs var rīkoties brīvi, uzdot papildjautājumus, mainīt to secību, novirzīties no temata, ja tas ir nepieciešams intervijai labvēlīgas atmosfēras radīšanai;
- Pusstandartizēta intervija

2.2. Pētījuma norises apraksts

Pētījuma veikšanai tika izvēlēta Jēkabpils pirmsskolas izglītības iestāde "X". Pētījums ilga 2,5 mēnešus. Iesaistīti tika 15 bērni vecumā no 2 līdz 3 gadiem. Grupu, kurā pētījums tika veikts, pa visam apmeklēja 20 bērni – 15 latviešu un 5 krievu bērni. Laikā, kad pētījums tika veikts 2 no bērniem pirmsskolas izglītības iestādē neapmeklēja vispār un 3 bērni to darīja neregulāri.

Lai veiktu pētījumu par rotaļspēlēm kā bērna runas attīstības veicināšanas līdzekli 2 – 3 gadu vecumā tika izvirzīti sekojoši darba posmi:

1. posms. Pedagoģiskā novērošana un bērnu runas attīstības izvērtējums
2. posms. Bērnu runas attīstības veicināšana dažādās rotaļspēlēs.
3. posms. Pirmā un otrā posma iegūto datu apkopšana un analīze.

Pirmais posms.

Šajā posmā paralēli teorētiskās literatūras analīzei, tika veikta 15 bērnu runas attīstības novērtēšana un izpēte gan individuālās sarunās ar kartu bērnu atsevišķi, gan dažādu rotaļspēļu laikā. Novērotie dati tika atzīmēti tabulās – novērošanas protokolos (sk. 1. un 2. pielikumā). 15 bērniem tika veikta runas prasmju novērtēšana, kurai darba autore, vadoties pēc Valsts izglītības satura centra metodiskajiem ieteikumiem "Par bērnu sasniegumu vērtēšanu pirmsskolā", izvirzīja 6 rādītājus (kritērijus) runas prasmju novērtēšanai individuālās sarunās un 6 rādītājus (kritērijus) runas prasmju novērtēšanai rotaļspēļu laikā. Iegūtie dati tika ievadīti Microsoft Excel programmā, un veidota tabula (sk. 3. un 4. pielikumā) un no tabulā dotajiem datiem izveidota diagramma (sk. 2., 3. attēlu).

2 – 3 gadus vecu bērnu runas prasmju novērtēšana individuālās sarunās tika veikta brīvā, nepiespiestā gaisotnē gan sarunājoties ar katru bērnu individuāli, gan individuālās rotaļās un dažādās situācijās. Tika veidotas dažādas situācijas gan rīta, gan pēcpusdienas cēlienā, kad bērni paši vēlējas sarunāties un stāstīt par sev interesējošām lietām. Darba autore bērniem uzdeva iepriekš sagatavotus jautājumus, kā piemēram:

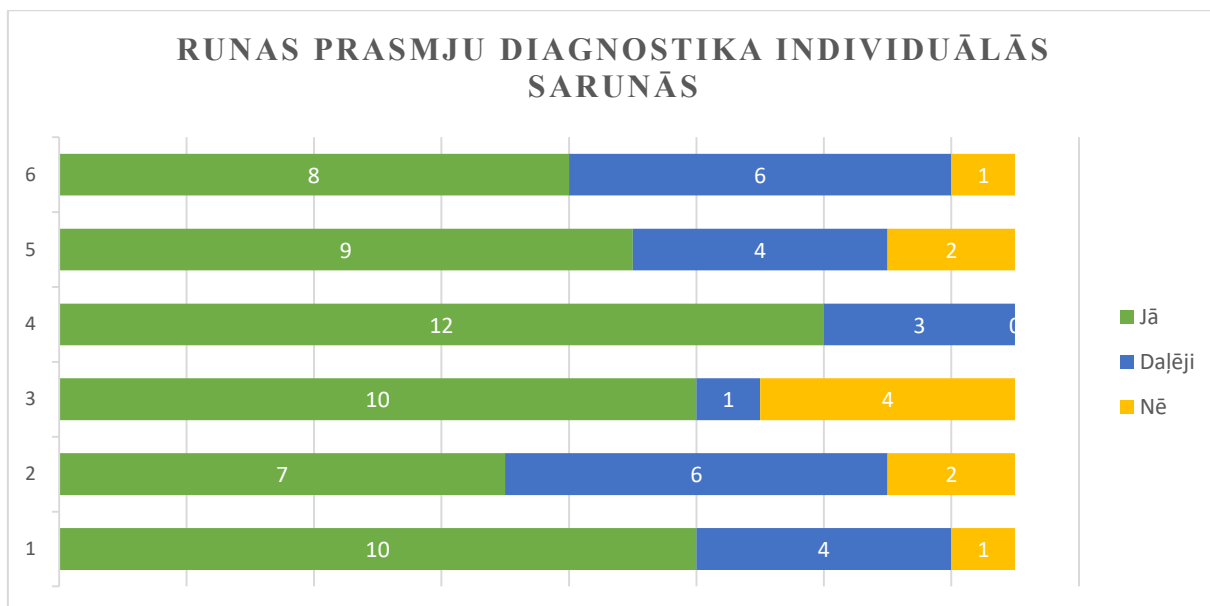
- ✓ Kā tevi sauc?
- ✓ Cik tev ir gadu?
- ✓ Ar ko tu grupiņā draudzējies?
- ✓ Kura ir tava mīļākā rotaļlieta?
- ✓ Kā sauc tavu mamma, tēti?
- ✓ Kur strādā tava mamma, tētis?,

Bērni tika aicināti stāstīt par sevi, saviem vecākiem, rotaļlietām, daraugiem utt., tika secināts, ka lielākā daļa no pētījumā iekļautajiem bērniem labprāt iesaistās sarunās. Bērni ar prieku stāsta par lietām, kas viņiem patīk, interesē, stāsta pa saviem vecākiem un par notikumiem mājās. Daļa no pētījumā iekļautajiem bērniem izrādīja vēlēšanos uzzināt vairāk arī pašu darba autori, uzdodot jautājumus par ģimenes apstākļiem, mājdzīvniekiem utt.

Vadoties pēc Valsts izglītības satura centra metodiskajiem ieteikumiem “Par bērnu sasniegumu vērtēšanu pirmsskolā”, darba autore bērnu valodas prasmju diagnostikas veikšanai izvēlējās šādus vērtēšanas kritērijus:

1. **kritērijs.** Prot nosaukt savu vārdu, vecumu.
2. **kritērijs.** Lieto vārdus “man” un “tev”.
3. **kritērijs.** Runājot par sevi lieto “es” formu.
4. **kritērijs.** Uztver un saprot skolotājas teikto.
5. **kritērijs.** Runā četru vārdu teikumus.
6. **kritērijs.** Nosauc attēlā redzamos priekšmetus, dzīvniekus.

Runas prasmju diagnostika individuālajās sarunās atspoguļota 2. attēlā.

2. attēls. Runas attīstības diagnostika individuālās sarunās

Diagrammas vertikālajā asī ar cipariem no 1 – 6 ir apzīmēti runas prasmju kritēriji. Uz diagrammas horizontālajām kolonnām ar cipariem atzīmēts bērnu skaits.

2. attēlā redzamajā diagrammā ir apkopoti novērtēto bērnu runas prasmju rezultāti individuālās sarunās. Diagrammas vertikālajā asī ar cipariem no 1 – 6 ir atzīmēta runas prasmju kritēriju secība.

1. kritērijs. *Prot nosaukt savu vārdu un vecumu.* Kā redzams 2. attēlā, šī prasme sagādā grūtības 1 bērnam. 4 bērni spēj nosaukt savu vārdu, bet ne vecumu, taču 10 no iesaistītajiem bērniem prot nosaukt gan savu vārdu, gan vecumu kā arī daži no bērniem prot nosaukt arī savu uzvārdu.

2. kritērijs. *Lieto vārdus “man” un “tev”.* Bija vērojams, ka lielākā daļa bērnu sarunās savā starpā kā arī ar skolotāju lieto vārdus “man” un “tev”. Par to liecina 7 bērnu pozitīvais vērtējums 2. attēlā. Tikai 2 bērni, vecuma ziņā visjaunākie, savā runā nelieto vārdus “man” un “tev”, taču uzrunā gan sevi, gan citus vārdā. 6 no bērniem šos vārdus savā runā lieto daļēji.

3. kritērijs. *Runājot par sevi lieto “es” formu.* 2. attēlā ir redzams, ka lielākā daļa no pētāmajiem bērniem runājot par sevi regulāri izmanto “es” formu un saprot tās nozīmi. 4 no bērniem “es” formu nelieto vispār, bet runā par sevi trešajā personā, 1 bērns šo kritēriju izpilda daļēji.

4. kritērijs. *Uztver un saprot skolotājas teikto.* 2. attēlā ir atspoguļots, ka no 15 pētāmajiem bērniem skolotāja vai jebkura cita pieaugušā teikto pilnībā uztver, saprot 12 bērni, bet daļēji to spēj 3 bērni.

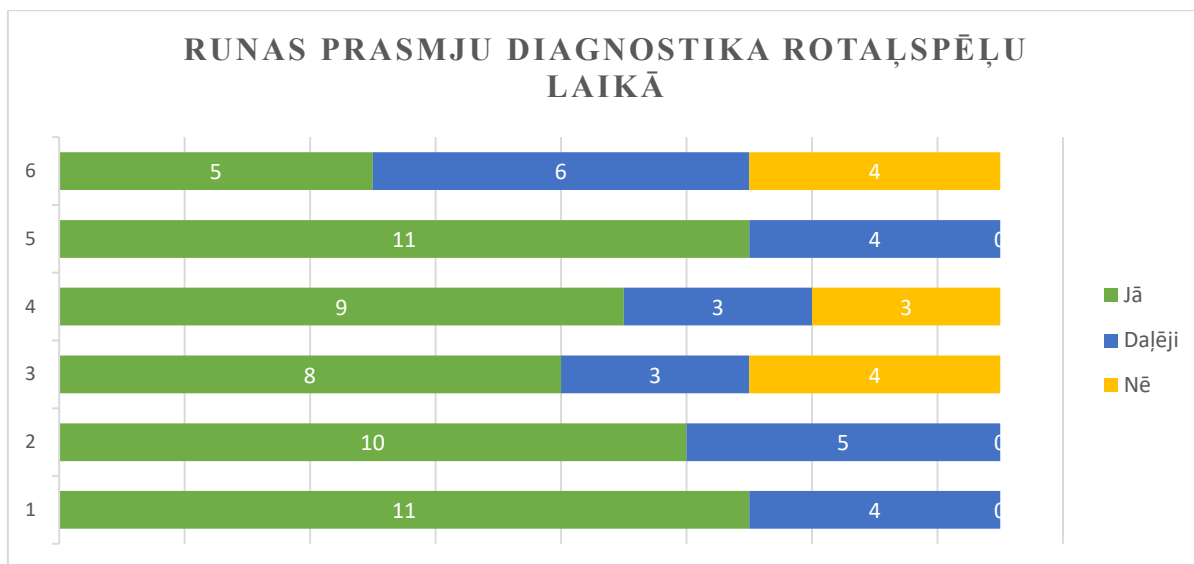
5. kritērijs. *Runā 4 vārdu teikumus.* Šī runas prasmju kritērija rezultāti, kas ir redzami 2. attēlā parāda, ka 9 no bērniem lieto un runā četrus vārdus garus teikumus. Savukārt 2 bērni (Deivids un Evelīna) šo kritēriju vēl nespēj izpildīt, kā arī 4 no iesaistītajiem bērniem to dara daļēji.

6. kritērijs. *Nosauc attēlā redzamos priekšmetus, dzīvniekus.* Veicot runas prasmju novērtēšanu, bērniem tika rādīti attēli ar dažādiem priekšmetiem un dzīvniekiem. Šīs darbības laikā, darba autore bija pārsteigta, ka tikai 8 no iesaistītajiem bērniem atpazīst un spēj nosaukt visus attēlos redzamos priekšmetus un dzīvniekus, kas atspoguļots arī 2. attēlā. Daļēji to darīja 6 bērni, bet viens no bērniem nenosauca neko no redzētā.

Pēc bērnu runas prasmju novērtēšanas, kas tika veikta individuālās sarunās un novērtēšanas laikā iegūto datu apkopošanas, darba autore piedāvāja bērniem dažādas rotaļspēles, dzejoļišus ar kustībām, pirkstiņrotaļas un kustību rotaļas, lai veiktu bērnu runas novērtēšanu rotaļu laikā.

Vadoties pēc Valsts izglītības satura centra metodiskajiem ieteikumiem “Par bērnu sasniegumu vērtēšanu pirmsskolā”, darba autore bērnu runas prasmju novērtēšanas veikšanai dažādu rotaļu laikā izvirzīja sekojošus vērtēšanas kritērijus:

1. **kritērijs.** Rotaļspēles laikā spēj veikt vienkāršas kustības (lec, sit plaukstas, apgriežas, pietupjās utt.).
2. **kritērijs.** Rotaļspēles laikā prot atdarināt dažādas skaņas, dzīvnieku balsis.
3. **kritērijs.** Spēj noskaitīt īsu dzejoļīti.
4. **kritērijs.** Rotaļas laikā prot atkārtot dzirdēto.
5. **kritērijs.** Rotaļas laikā spēj veikt norādītos uzdevumus.
6. **kritērijs.** Spēj atbildēt pilnos teikumus.

3. attēls. Runas prasmju diagnostika rotaļspēļu laikā

Diagrammas vertikālajā asī ar cipariem no 1 – 6 ir apzīmēti runas prasmju kritēriji. Uz diagrammas horizontālajām kolonnām ar cipariem atzīmēts bērnu skaits.

3. attēlā redzamajā diagrammā ir apkopoti novērtēto bērnu runas prasmju rezultāti dažādu rotaļu laikā. Diagrammas vertikālajā asī ar cipariem no 1 – 6 ir atzīmēta runas prasmju kritēriju secība.

1. kritērijs. *Rotaļspēles laikā veic vienkāršas kustības.* No 3. attēlā redzamajiem datiem iespējams secināt, ka lielākajai daļai no pētāmajiem bērniem (11 bērni) veikt vienkāršas kustības rotaļu laikā nesagādā nekādas grūtības, kā arī to, ka 4 no bērniem šo kritēriju spēja izpildīt daļēji.

2. kritērijs. *Rotaļspēles laikā spēj atdarināt dažādas skaņas un dzīvnieku balsis.* 3. attēlā ir redzams, ka šo kritēriju ļoti labi spēj izpildīt 10 no bērniem, bet 5 bērniem tas sagādā nelielas grūtības.

3. kritērijs. *Spēj noskaitīt īsu dzejolīti.* Kā redzams 3. attēlā 8 bērni spēj noskaitīt nelielu dzejolīti gan ar skolotājas palīdzību, gan patstāvīgi. Tika novērots, ka bērni ļoti ātri iegaumē pilnīgi jaunus pantiņus, skaita tos kopā ar skolotāju kā arī dara to paši, piemēram, pēcpusdienas cēlienā vai gatavojoties pastaigai. 3 bērni dzejolīti spēj noskaitīt tikai ar skolotājas vai kāda cita bērna palīdzību, vai darot to kopā, bet 4 bērni, vecuma ziņā visjaunākie, nelielu pantiņu nespēj pat atkārtot vai skaitīt to kopā ar skolotāju.

4. kritērijs. *Rotaļas laikā spēj atkārtot dzirdēto.* Bija vērojams, ka 9 no pētījumā iesaistītajiem bērniem šī prasme nesagādāja nekādas grūtības. Par to liecina 9 bērnu pozitīvais

vērtējums, kas redzams 3. attēlā. Daļēji atkārtot dzirdēto, skolotājas teikto spēj 3 bērni un 3 no bērniem no vēl neprot.

5. kritērijs. *Rotaļas laikā spēj veikt norādītos uzdevumus.* 3 attēlā ir redzams, ka lielākajai daļai pētījumā iekļauto bērnu šis kritērijs nesagādāja grūtības – 11 no bērniem spēja saklausīt, saprast un izpildīt visus norādītos uzdevumus. 4 no bērniem tas sagādāja nelielas grūtības.

6. kritērijs. *Spēj atbildēt pilnos teikumus.* Iegūtie rezultāti liecina par to, ka 5 no bērniem sarunas laikā, atbildot uz jautājumiem jau spēj atbildēt pilnos teikumus, kas ir atspoguļots arī 3 attēlā. 6 no iesaistītajiem bērniem atbildi sniedz pilnos teikumus ja skolotāja to atgādina, taču 4 no bērniem to vēl nedara nemaz.

Apkopojot un izanalizējot individuālās sarunās un dažādu rotaļspēļu laikā veiktās runas prasmju novērtēšanas rezultātus, tika secināts, ka visi 15 bērni ar lielu prieku, interesi un aizrautību iesaistās visās piedāvātajās rotaļās. Labprāt sarunājas un stāsta par sev interesantām lietām un notikumiem. Bērnu runas prasmju novērtēšanas laikā tika novērots, ka vairāki bērni spētu izvirzītos kritērijus izpildīt labāk ja būtu vairāk attīstīta bērnu uzmanība un klausīšanas prasmes.

Otrais posms.

Šajā posmā bērniem tika piedāvātas dažādas rotaļspēles - kustību rotaļas, runas vingrinājumi, dzejoļi ar kustībām, didaktiskās rotaļas. Tas tika darīts gan rotaļnodarbībās, gan rīta cēlienā, gan pēcpusdienas cēlienā, gan pastaigu laikā. Visas rotaļspēles tika vadītas vairākas reizes. Rotaļspēles tika izmantotas ar nolūku veicināt bērnu runas prasmes.

Darba turpinājumā autore atspoguļojusi un aprakstījusi dažas no rotaļspēlēm, kas tika izmantotas bērnu runas prasmju veicināšanai. Analīze tika veikta izmantojot bērnu runas prasmju novērtēšanas kritērijus, kurus autore izvirzīja vadoties pēc Valsts izglītības satura centra metodiskajiem ieteikumiem “Par bērnu sasniegumu vērtēšanu pirmsskolā” (sk. 27., 29. lpp.).

Rotaļspēle “Iepazīšanās” (sk. 39. lpp.)

Rotaļspēles laikā darba autore bērniem piedāvāja iepazīties ar jaunu rotaļlietu – stārķi. Bērni izrādīja interesi par neredzēto rotaļlietu. Deividam, Jānim, Laurim un Agnesei grūtības sagādāja sagaidīt savu kārtu, lai sasveicinātos ar stārķi un to apmīļotu. Rotaļspēles laikā tika veicināta bērnu runas prasmju attīstība kā arī pieklājības frāžu (labrīt, paldies, lūdzu) lietošana. Rotaļas laikā nosaukt savu vārdu runājot pilnā teikumā (mani sauc...), kā arī nosaukt savu

vecumu (man ir.... gadi), nekādas grūtības nesagādāja Martai, Rūtai, Kristapam un Amēlijai. Deivids, Evelīna un Lauris prata nosaukt savu vārdu, bet ne to cik viņiem ir gadu.

Autore, rotaļspēles laikā, novēroja ka bērni ar lielu interesi iesaistās, dalās viens ar otru un palīdz tiem, kuri aizmirst, kas stārķim ir jāsaka. Piemēram, Rūta vairākas reizes citiem bērniem atgādināja, ka ir jāsaka “lūdzu”, laikā, kad rotaļlietu padod nākošajam bērnam. Tāpat tika novērots, ka lielākā daļa bērnu nosauc gan savu vārdu, gan vecumu, taču nedara to izmantojot pilnus teikumus.

Rotaļspēle “Iepazīšanās” tika izmantota vairāka reizes. Atkārtotajā bērnu runas prsmju novērtēšanā (sk. 4., 5. attēls) secināts, ka kritērija *prot nosaukt savu vārdu un vecumu* rādītāji ir uzlabojušies.

Rotaļspēle “Ceļojums ar vilcienu” (sk. 41. lpp.)

Rotaļspēles laikā tika attīstīti kritēriji *rotaļas laikā spēj veikt norādītos uzdevumus, spēj noskaitīt īsu dzejolīti un uztver un saprot skolotāja teikto*. Tika veicinātas klausīšanās prasmes, runas prasmes.

Organizējot rotaļspēli pirmo reizi autore konstatēja, ka bērni vēl neprot pārvietoties kolonnā viens aiz otra. Bērniem trūkst izpratnes par to, ka lai “vilciens” neizjuku, nepārtraukti ir jāturās pie priekšā stāvošā bērna pleciem. Turpmākajās reizēs, kad tika spēlēta rotaļspēle “Ceļojums ar vilcienu”, autore bērnus dalīja 2 grupās pa 7 un 8 bērniem. Tādā veidā nodrošinot sev iespēju pārredzēt visus bērnus, kuri piedalās rotaļā un sekot līdzī viņu darbībām.

Rotaļspēles laikā tika novērots, ka jaunākie bērni – Deivids, Evelīna, pārvietojoties “vilcienā”, netiek līdzī lielākajiem bērniem. Tāpat vairāki bērni – Deivids, Evelīna, Lauris, Agnese, Jānis, Darja dzejolīti nesaklausīja norādījumus kādā veidā “vilciens” pārvietosies. Autore uzskata, ka tas notika, jo bērni ātri zaudēja interesi par rotaļu, vēlējās nodarboties ar blakus lietām – baktīt citus bērnus, grozīties, pļāpāt.

Lielākā daļa bērnu, piemēram, Ričards, Arnis, Katrīna, Rūta, Marta, Kristaps, rotaļas laikā skaitīja dzejolīti kopā ar skolotāju. Pirmajā rotaļspēles reizē bērni dzejoli tikai klausījās un tad arī sāka atkārtot. Nākošajās reizēs, kad tika organizēta rotaļa, autore bērniem atļāva pašiem izdomāt kādā veidā un pei kura dzīvnieka dosies “vilciens”.

Rotaļspēle “Krāsu palete” (sk. 42. lpp., 7. pielikumu)

Rotaļspēles laikā tika veicinātas matemātiskās prasmes (nosaukt krāsu, saskirot spilventiņus pēc krāsām, iepazīties ar ģeometrisko figūru nosaukumiem), runas attīstība (vārdu krājuma paplašināšana, runāšana pilnos teikumos), pacietība, sadarbība.

Bērni šajā rotaļspēlē iesaistījās ar lielu prieku, pacietīgi sēdēja un gaidīja savu kārtu, kad no groziņa varēs izņemt spilventiņu. Kristaps, Marta, Agnese, Arvis teica priekšā pārējiem bērniem krāsu nosaukumus un centās parādīt, kurā “mājiņā” spilventiņam ir jātrodas. Ričards, Rūta un Lauris neprata nosaukt spilventiņu krāsu, taču spēja atrast “mājiņu”, kur tam jātrodas. Deivids un Evelīna lika spilventiņus, kur pagadās. Tas sadusmoja Martu un Jāni. Autore bija pārsteigta par to, ka Jānis prata nosaukt ne tikai spilventiņa krāsu, bet spēja noteikt arī tā formu (aplis, tīkstūris, četrstūris).

Kritērijus *runā 4 vārdu teikumos un rotaļas laikā spēj atbildēt pilnos teikumos*, šajā rotaļspēlē pilnībā izpildīja tikai divi bērni – Marta un Kristaps. Pārējie bērni vai un nezināja krāsu nosaukumus, vai arī paņēmot spilventiņu, nosauca tikai tā krāsu nevis atbildēja pilnā teikumā.

Tika novērots, ka šo rotaļspēli bērni spēlēja arī pēcpusdienas cēlienā, pirms iešanas uz mājām. To spēlēja gan pa vienam, gan aicinot spēlēt peidalīties arī citus bērnus.

Runas rotaļa “Es varu!” (Brice, 2013) (sk. 46. lpp.)

Runas rotaļas laikā tika runas prasmju attīstība (kritērijs *spēj noskaitīt īsu dzejolīti*), klausīšanās prasmes (kritērijs *uztver un saprot skolotāja teikto*), kustību koordināciju (kritēriji *rotaļas laikā veic vienkāršas kustības un rotaļas laikā spēj veikt norādītos uzdevumus*) kā arī veicina kritērija *runājot par sevi lieto “es” formu attīstību*.

Runas rotaļa tika izmantota vingrojums rīta aplī. Runas rotaļu organizējot pirmo reizi, bērni dzejolīti vēl nezināja, taču jau mēģināja to skaitīt kopā ar skolotāju. Bet vēlāk dzejolīti zināja labi un spēja to noskaitīt tekoši. Autore novēroja, ka bērni dzejolīti skaitīja arī laikā, kad gaidīja pusdienas vai pēcpusdienas cēlienā, patstāvīgi rotaļājoties.

Izpildīt kustības, kuras minētas dzejolītī, spēja visi bērni, tomēr Deivids un Jānis to darīja tikai daļēji. Abiem zēniem, palecoties, neizdodas no grīdas atraut abas kājas. Lauris un Darja izpilda visas kustības, tomēr pirmajās rotaļas reizēs, no sākuma skatījās ko dara pārējie bērni un tikai tad kustību izpildīja arī paši. Darba autore novēroja, ka tas notiek tāpēc, ka šiem

bērniem ir valodas barjera. Abi bērni runā krieviski un latviešu valodu apgūst pamazām. Savukārt Liana, kas ir Darjas dvīņu māsa, latviešu valodu gan saprot, gan runā latviski

Bērni runas rotaļā iesaistījās ar prieku un lielu aizrautību. Katru rītu, pēc bērnu vēlēšanās, tā tika izspēlēta vismaz divas reizes.

Lūpu un mēles vingrinājumi (sk. 43., 44. lpp.)

Lūpu un mēles vingrinājumi kā arī ieelpas un izelpas vingrinājumi veicina runas prasmju attīstību, pacietību un uzmanības noturību. Veicot lūpu un mēles vingrinājumus bērni tika sadalīti 3 grupās, pa pieciem bērniem. Katram bērnam tika piešķirts spogulītis, lai bērni spētu redzēt to, ko dara viņu lūpas un mēlīte. Vingrinājumi tika pildīti arī neizmantojot spogulīšus, tomēr autore pārlicinājās, ka tad bērniem šie vingrinājumi nešķiet tik ļoti interesanti. Bērni vingrinājumus uztvēra kā joku, ākstīšanos, tomēr centās kartīgi izpildīt to, ko rāda skolotāja.

Visgrūtāk ar vingrinājumeim veicās Deividam, Jānim un Evelīnai. Piemēram, lūpu vingrinājumā “Paslēpes” visi trīs bērni neprata noslēpt vinu lūpu aiz otras. Tāpat arī vingrinājumā “Stārķītis”, bērniem neizdevās ar lūpām veidot skaņas – pakškus.

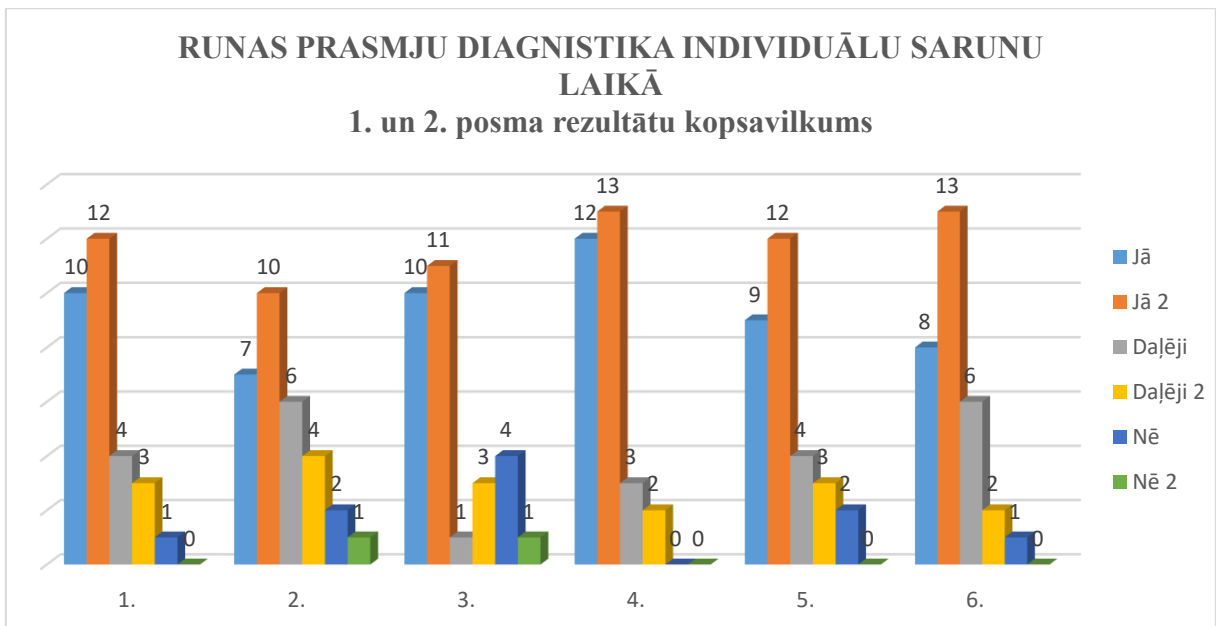
Mēles vingrinājumu “Renīte” pirmajās reizēs varēja izpildīt tikai Marta, bet pēc vairākām reizēm, kad tika izpildīts šis vingrinājums to spēja arī Rūta, Kristaps, Katrīna un Arvis.

Autore novēroja, ka visvairāk bērniem patika lūpu vingrinājums “Stārķītis” un mēles vingrinājums “Riekstiņi”. Bērni šos vingrinājumus izpildīja arī rotaļājoties patstāvīgi.

Trešais posms.

Lai noskaidrotu kas mainījies pētījuma laikā, kad bērniem tika piedāvātas dažādas rotaļspēles, runas vingrinājumi utt. darba autore atkārtoti veica diagnostiku gan individuālās sarunās ar bērniem, gan rotaļspēļu laikā. Atkārtotajā runas prasmju diagnostikā iegūtie dati tika atzīmēti tabulā (sk. 5., 6. pielikums).

Pirmreizējās un otrreizējās bērnu runas prasmju novērtēšanas rezultāti tika salīdzināti apkopoti diagrammās (sk. 4., 5. attēls).

4. attēls. Runas prasmju diagnostika individuālu sarunu laikā. 1. un 2. posma rezultātu kopsavilkums

Diagrammas horizontālajā asī ar cipariem no 1 – 6 ir atzīmēti autores izvirzīto runas prasmju kritēriju secība. Lai būtu uzskatāmāk, diagrammā virs vertikālajām kolonnām ar cipariem ir atzīmēts bērnu skaits, kurš parāda, cik bērniem uzlabojās, daļēji uzlabojās, neuzlabojās runas prasmes katrā no rādītājiem, pirmajā un otrajā pētījuma posmā.

1. kritērijs. *Prot nosaukt savu vārdu un vecumu.* Kā redzams 4. attēlā, pēc rotaļspēļu novadīšanas palielinājās bērnu skaits no 10 – 12, kuri prata nosaukt savu vārdu un vecumu. Savukārt samazinājās bērnu skaits, no 4 – 3, kuri savu vārdu un vecumu spēj nosaukt daļēji.

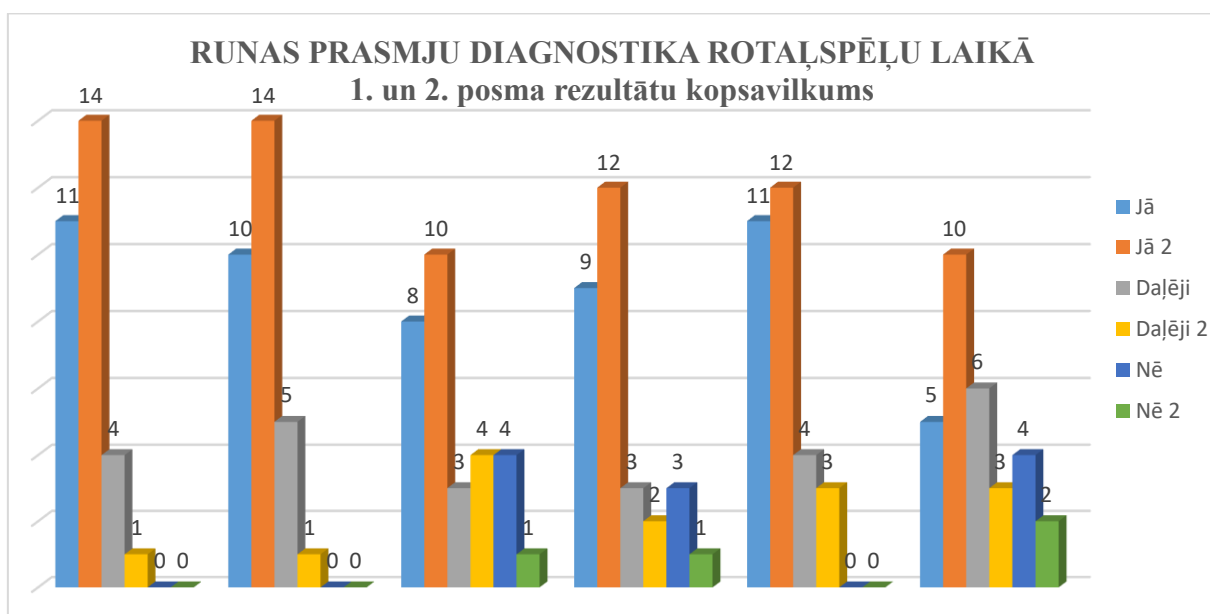
2. kritērijs. *Lieto vārdus “man” un “tev”.* 4. attēlā atspoguļots kā pēc rotaļspēļu novadīšanas palielinājies to bērnu skaits, kuri lieto vārdus “man” un “tev”, no 7 – 10. Daļēji šo kritēriju, pēc atkārtotas runas prasmju diagnostikas, spēja izpildīt 6 bērni, taču 1 bērna prasmes neuzlabojās.

3. kritērijs. *Runājot par sevi lieto “es” formu.* Kā redzams 4. attēlā, pēc rotaļspēļu novadīšanas, pieauga bērnu skaits, no 10 – 11, kuri lieto “es” formu, laikā, kad runā par sevi. Uzlabojies arī rezultāti tiek bērniem, kuri to darīja daļēji, no 1 – 3, savukārt samazinājās bērnu skaits, kuri “es” formu nelietoja vispār, no 4 – 1.

4. kritērijs. *Uztver un saprot skolotāja teikto.* 4. attēlā ir redzams, ka pēc pētījuma otrā posma, šī kritērija rādījumi ir uzlabojušies. Atkārtotajā diagnostikā šo kritēriju veiksmīgi izpildīja 13 bērni, daļēji skolotājas teikto uztvēra un saprata 2 bērni, iepriekš daļēji to darīja 3 bērni.

5. kritērijs. *Runā 4 vārdu teikumus* kā attēlots 4. attēlā, pēc rotaļspēļu novadīšanas, ievērojami palielinājies to bērnu skaits, no 9 – 12, kuri spēja runā lietot vismaz 4 vārdu teikumus. Pēc atkārtotas diagnostikas vairs nebija tādu bērnu, kuri 4 vārdu teikumus nelietotu vispār, daļēji to darīja 3 bērni.

6. kritērijs. *Nosauc attēlā redzamos priekšmetus un dzīvniekus*. 4. attēlā redzams, ka arī šajā kritērijā ievērojami palielinājās bērnu skaits, no 8 – 13, kuri prata nosaukt visus priekšmetus un dzīvniekus, ko redzēja attēlos. Samazinājās to bērnu skaits, kuri to darīja daļēji, no 6 – 2, kā arī to bērnu skaits, kuri to nespēja nemaz, no 1 – 0.

5. attēls. Runas prasmju diagnostika rotaļspēļu laikā. 1. un 2. posma rezultātu kopsavilkums

Diagrammas horizontālajā asī ar cipariem no 1 – 6 ir atzīmēti autores izvirzīto runas prasmju kritēriju secība. Lai būtu uzskatāmāk, diagrammā virs vertikālajām kolonnām ar cipariem ir atzīmēts bērnu skaits, kurš parāda, cik bērniem uzlabojās, daļēji uzlabojās, neuzlabojās runas prasmes katrā no rādītājiem, pirmajā un otrajā pētījuma posmā.

1. kritērijs. *Rotaļas laikā veic vienkāršas kustības (lec, sit plaukostas, apgriežas, pietupjas)*. 5. attēlā atspoguļots, ka pēc rotaļspēļu novadīšanas, ir palielinājies bērnu skaits, no 11 – 14,

kuri rotaļspēļu laikā spēj veikt vienkāršas kustības. Savukārt samazinājās to bērnu skaits, kuri šo kritēriju veica daļēji, no 4 – 1.

2. kritērijs. *Rotaļspēles prot atdarināt dažādas skaņas un dzīvnieku balsis.* Kā redzams 5. attēlā, šī kritērija rādījumi ir iespaidīgi uzlabojušies – bērnu skaits, kuri spēj atdarināt dažādas skaņas un dzīvnieku balsis ir palielinājies no 10 – 14. Turpretī, bērnu skaits, kuri to spēja veikt tikai daļēji ir samazinājies, no 5 – 1.

3. kritērijs. *Spēj noskaitīt īsu dzejolīti.* Diagrammā (sk. 5. attēls) redzams, ka šo kritēriju, atkārtotā diagnostikā, bez problēmām izpildīja 10 bērni, iepriekš tie bija 8 bērni. Bērnu skaits, kuri dzejolīti spēj noskaitīt daļēji ir palielinājies no 3 – 4. Savukārt samazinājies bērnu skaits, kuri īsu dzejolīti nevarēja noskaitīt vispār, no 4 – 1.

4. kritērijs. *Rotaļspēles laikā spēj atkārtot dzirdēto.* Kā redzams 5. attēlā, pēc rotaļspēļu novadīšanas, atkārtot dzirdēto spēj 12 bērni, iepriekš tie bija 9 bērni. Daļēji to dara 2 bērni, iepriekš 3. Un tikai viens no bērniem to vēl nespēj izdarīt.

5. kritērijs. *Rotaļspēles laikā spēj veikt norādītos uzdevumus.* 5. attēlā ir redzams, ka nedaudz palielinājās bērnu skaits, no 11 – 12, kuri spēj rotaļas laikā izpildīt visus norādītos uzdevumus. Samazinājās bērnu skaits, no 4 – 3, kuri to spēj daļēji.

6. kritērijs. *Spēj atbildēt pilnos teikumus.* Šī kritērija rādījumi ir ievērojami uzlabojušies (sk. 5. attēls). Palielinājies bērnu skaits, ko šo kritēriju veic ļoti labi, no 5 – 10. Savukārt samazinājies rādītājs “Daļēji”, no 6 – 3, un rādītājs “Nē”, no 4 – 2.

Salīdzinot novērošanas rezultātus, kuri tiek iegūti pirmajā bērnu runas prasmju novērtēšanā ar atkārtotās novērtēšanas rezultātiem, iespējams secināt, ka izstrādātas un bērniem piedāvātās rotaļspēles, runas vingrinājumi sekmēja 2 – 3 gadu vecu bērnu runas prasmju attīstību. Pētījuma sākumā varēja vērot, ka vairākiem no bērniem bija zemi rādītāji runas novērtēšanā, taču pētījuma beigās tie tika ievērojami uzlabojušies.

3. IZSTRĀDĀTĀS UN APKOPOTĀS ROTAĻSPĒLES 2 – 3 GADUS VECU BĒRNU RUNAS PRASMJU VEICINĀŠANAI

3.1. Autores individuāli izstrādātas rotaļspēles

Darba autore ir izstrādājusi un apkopojusi dažādas rotaļas, vingrinājumus 2 – 3 gadus vecu bērnu runas prasmju veicināšanai. Metodiskais materiāls tika izmantots pirmsskolas izglītības iestādē, prakses laikā.

Izstrādātās un apkopotās rotaļspēles var tikt izmantotas gan dažādās rotaļnodarbībās, gan aktivitātēs, kas tiek organizētas ārpus rotaļnodarbībām, piemēram, rīta cēlienā, pastaigas laikā, pēcpusdienas cēlienā kā arī dažādos pasākumos un sporta aktivitātēs.

Darba turpinājumā autore izveidojusi rotaļspēļu aprakstus.

Visas 3.1. nodaļā aprakstītās rotaļspēles ir autores individuāli izstrādātas.

Rotaļspēle “Iepazīšanās”

Mērķis. Veicināt prasmi runā pilnos teikumus, nostiprināt pieklājības frāžu lietošanu.

Izmantotie materiāli. Jebkāda rotaļlieta (katru reizi var izmantot citu rotaļlietu).

Apraksts.

Bērni sēž aplī uz paklāja. Skolotāja parāda kādu rotaļlietu (vēlams tādu, kas grupiņā ir jauna). Skolotāja saka: “Pie mums šodien ir ieradies ciemiņš – stārķis, sasveicināsimies un iepazīsimies ar viņu.” Stārķi padod pa apli, sākot ar skolotāju. Tas, kuram stārķis ir klēpī saka “Labrīt!”, nosauc stārķim savu vārdu sakot “Mani sauc.....”, un pasaka tam kaut ko labu. Iepazīšanās ar stārķi turpinās pa apli un beidzas tad, kad stārķis nonāk atpakaļ pie skolotājas. Skolotāja bērnus paslavē.

Komentārs.

Šajā rotaļspēlē bērni apgūst saudzīgu attieksmi pret rotaļlietu, veicina prasmi dalīties un gaidīt savu kārtu. Kā arī veicina runas attīstību, runā pilnos teikumus.

Rotaļspēle “Atrodi savu draugu”

Mērķis. Veicināt sadarbības prasmes, vērīgumu.

Izmantotie materiāli. Kartīšu pāri ar dažādiem attēliem, dzejolītis (sk 12. pielikumu)

Apraksts.

Skolotāja bērniem izdala pa vienai kartītei. Laikā, kad skolotāja runā dzejolīti un aicina to darīt arī bērnus, bērni staigā pa telpu pacēlušī savas kartiņas gaisā tā, lai citi tās redzētu. Arī paši, skatīdamies uz citu bērnu kartiņām, meklē savu draugu ar tādu pašu zīmējumu kartiņā. Skatoties uz kartītēm, bērniem ir jāsaprot, vai viņi ir atraduši pareizo draugu. Kad draugs ir atrasts, skolotāja aicina izpildīt darbību, kura tika minēta dzejolītī.

Komentārs.

Šajā rotaļspēlē tiek veicinātas sadarbības prasmes, klausīšanās prasmes kā arī tiek veicināta runas attīstība. Rotaļu iespējams organizēt jebkurā rotaļnodarbībā, pielāgojot jebkurai tēmai.

Didaktiskā spēle “Atrodi tādu pašu - mazāku”

Mērķis. Veicināt prasmi saskatīt vienādās pazīmes lielākā un mazākā attēlā.

Izmantotie materiāli. Attēlu pāri - liels un mazs attēls (sk. 8. pielikumu)

Apraksts.

Spēli var spēlēt katrs bērns individuāli vai arī grupās. Bērniem ir jāatrod vienādi attēli, liels un mazs. Kad attēlu pāri ir atrasti, jāpastāsta, kas tajos ir vienāds, kāds gadalaiks, dzīvnieks tajos ir redzams

Rotaļspēle “Sašķirosim rotaļlietas”

Mērķis. Veicināt prasmi analizēt, vērtēt savas darbības, stāstīt par to ko dara.

Izmantotie materiāli. Lielas un mazas rotaļlietas, liela un maza kaste

Apraksts.

Uz paklāja ir saliktas lielas un mazas rotaļlietas un divas kastes – viena liela un viena maza. Lai veicinātu prasmi analizēt un vērtēt savas darbības, skolotāj piedāvā katram bērnam no paklāja paņemt divas rotaļlietas – lielu un mazu, ielikt atbilstošajā kastē. Kad visām rotaļlietām ir atrastas pareizās mājiņas, skolotāja paslavē bērnus par viņu centību un gādību.

Komentāri.

Šķirojot rotaļlietas pa atbilstoša lieluma kastēm, bērni iemācās analizēt savus darbību pareizību. Skolotāja aicina pastāstīt kādas rotaļlietas ir paņemtas, kādās krāsā tās ir un kurā kastē tās ir jāievieto.

Didaktiskā spēle “Dzīvnieki un viņu mazuļi”

Mērķis. Veidot priekšstatus par dzīvnieku mazuļu nosaukumiem.

Izmantotie materiāli. Dzīvnieku un viņu mazuļu attēli (sk. 9. pielikumu)

Apraksts.

Bērni darbojas individuāli vai pāros. Bērniem ir jāatrod katra dzīvnieka mazulis un jāpastāsta kā sauc mazuli un viņa mammu. Piemēram, par govīm attēlu bērnam ir jāsaka “Tā ir govīm. Govīm bērniņš ir teliņš”.

Rotaļspēle “Ceļojums ar vilcienu”

Mērķis. veidot iemaņas sekot savām darbībām, klausoties skolotāja teiktajām.

Izmantotie materiāli. Rotaļlietas – zaķis, lācis, kaķis, suns (var būt citas rotaļlietas, rotaļlietu skaitu nosaka skolotāja)

Apraksts.

Bērni nostājas vienā kolonnā, izveido vilcienu, rokas un priekšā stāvošā bērna pleciem. Skolotāja skaidro, ka viņi ir vilciens, kurš dosies ceļojumā apciemot rotaļlietas, kuras dzīvo dažādās vietās. Lai veicināt bērnu prasmi sekot savām darbībām, klausoties skolotāja teiktajām, sekojot piemēram, bērni vilcieniņā pārvietojas pa telpu. Pārvietošanās laikā, skolotāja skaita pantiņu, kurā teikts, pie kā ciemos un kādā veidā brauks vilciens.

Ceļojuma beigās skolotāja paslavē bērnus, ka viņi dodoties ciemos nav apmaldījušies. Aicina atcerēties kā brauca vilciens un pie kādiem dzīvniekiem ciemojās.

Komentārs.

Rotaļspēle bērni kontrolē savas kustības, pārvietojoties viens aiz otra kolonnā. Rotaļa veicina sadarbību, draudzību kā arī veicina runas prasmes, skaitot pantiņu līdz ar skolotāju.

Rotaļspēle “Zaķēna emocijas”

Mērķis. veidot iemaņas saklausīt, nosaukt un attēlot emociju veidus.

Izmantotie materiāli. M. Cielēna “Toma grozs”, rotaļlieta - zaķis, emociju kartiņas (sk. 10., pielikumu).

Apraksts.

Rotaļspēle tiek organizēta grupu veidā, grupā ne vairāk kā 6 bērni. Skolotāja pie bērniem ierodas ar mīksto rotaļlietu – zaķi, stāstot, ka zaķis grib izstāstīt savu raibo Lieldienu stāstu. Lai veicinātu prasmi analizēt un atpazīt emocijas, skolotāja katram bērnam piešķir 2 emociju kartiņas. Viena ir priecīga, bet otra bēdīga. Visi kopā noskaidro, kas ir attēlots kartiņās, ar ko tās atšķiras. Aicina bērnus attēlot zaķa sejas izteiksmes. Pārrunā, kas var radīt priecīgas un, kas bēdīgas izjūtas. Bērni klausās stāstu par “Zaķēna piedzīvojumiem”. Stāsta laikā, skolotāja aicina bērnus attēlot zaķa emocijas, paceļot zaķa kartiņu, kura pauž tā izjūtas konkrētajā piedzīvojuma brīdī.

Komentāri.

Emociju kartiņu izmantošana rotaļspēlē, palīdz bērniem izprast emociju veidu atšķirību, veicina prasmi klausīties, nostiprina uzmanības noturību. Zaķa emocijas iespējams dažādot, tādā veidā bagātinot bērnu vārdu krājumu ar jauniem emociju nosaukumiem. Tāpat stāstu iespējams mainīt atbilstoši nedēļas tēmai.

Rotaļspēle “Krāsu palete”

Mērķis. veidot prasmi atpazīt krāsas, ģeometriskas figūras to nosaukumus

Izmantotie materiāli. Krāsaini dažādu formu spilventiņi, krāsu pamatne, kur spilventiņus pievienot

Apraksts.

Rotaļspēli organizē grupās vai individuāli. Bērni sēž aplī uz paklāja vai pie galda, pa vidu ir novietots krāsainā pamatne (sk. 7. pielikumu). Pa apli tiek padots groziņš, kurā atrodas krāsainie spilventiņi, katrs bērns, pēc kārtas, izņem vienu spilventiņu, nosauc tā krāsu un ja iespējams arī formu. Atrod spilventiņam pareizo “mājiņu”. Spēli turpina, kamēr bērniem ir interesanti vai kamēr groziņš ir tukšs.

Komentāri.

Rotaļspēli iespējams variēt pēc skolotāja ieskatiem un bērnu vecuma, attīstības pakāpes.

3.2. Apkopotās rotaļspēles bērnu runas veicināšanai

Darba turpinājumā autore ir apkopojusi dažādus vingrinājumus, rotaļspēles kuras tika izmantotas prakses laikā pirmsskolas izglītības iestādēs.

Lūpu vingrinājumi

- “Smaidiņš” – iestiept lūpas platā smaidā (paslēpt zobus aiz lūpām) un noturēt, kamēr pieaugušais skaita līdz 5.
- “Sētiņa” – pasmaidīt, parādīt zobus un noturēt smaidu, kamēr pieaugušais skaita līdz 5.
- “Taurīte” – lūpas savilkt taurītē, izstiepjot tās uz priekšu, un noturēt, kamēr pieaugušais skaita līdz 5.
- “Zilonītis” – savilkt lūpas taurītē un izstiept tās uz priekšu. Noturēt kamēr pieaugušais skaita līdz 5. Vingrinājumu atkārto 3 – 4 reizes.
- “Paslēpes” – noslēpt augšlūpu aiz apakšlūpas un otrādi.
- “Stārķītis” – stingri sakļaut lūpas un strauji tās atlaist vaļā, veidojot skaļus pakškus.

Mēles vingrinājumi

- “Paslēpes” - bērns cenšas noslēpt abas lūpas mutē. Tad cenšas noslēpt tikai augšējo lūpu. Trešais variants – cenšas noslēpt tikai apakšējo. Uzdevums nav veikts pareizi, ja lūpu noslēpšanā piedalās arī zobi. Pareizi ir tad, ja uzdevumu var veikt tikai ar lūpu palīdzību.
- “Klakšķi” - klakšķu veikšana staipa mēles saites. Bērnam lūdz pasmaidīt, tā lai redz zobus un paklakšķināt ar mēles galu pie cietajām augstlējām. (Klaudz zirgu pakavi klik, klak). Vingrinājumu izpilda no sākuma lēnā, pēc tam ātrākā tempā. Zods atkal ir nekustīgs, kustās tikai mēle. Ja klakšķināšana neizdodas, tad no sākuma bērnam māca vingrinājumu, kurā bērns izstiepj platu mēli, uzliekot to uz apakšlūpas. Uz mēles gala uzliek mazu salduma gabaliņu un bērnam tas ir jāpiesūcina pie cietajām augstlējām. Apakšžoklis nekustīgs. Ja vingrinājums neizdodas, tīru rādītājpirkstu iebāž starp bērna dzerokļiem, neļaujot mutei aizvērties (Skramane, 2009).
- “Zobu skaitīšana” – slidināt mēli gar zobu rindu iekšpusē un ārpusē- “saskaitīt” zobus.
- “Mutes kutināšana” – izkutināt ar stingru, sasprindzinātu mēli visu mutes dobumu.
- “Kārumnieks” – nolaizīt augšlūpu ar platu mēles galu, pēc tam paslēpt lūpu zem mēles.

- “Adatiņa” – parādīt spicu mēli.
- “Renīte” - izvirzīt platu mēles galu, pacelt mēles sānus, veidojot renīti.
- “Riekstiņi” – iebakstīt ar mēles galu pārmaiņus te vienā, te otrā vaigā. Atkārtot 3 – 4 reizes.
- “Pulkstenītis” – pasmaidīt, atvērt muti, izbāzt mēli, pielikt mēles galu pie labā un tad pie kreisā lūpu kaktiņa.

Ieelpas un izelpas rotaļu vingrinājumi

Elpošanas vingrinājumu mērķis ir sekmēt pareizu, ritmisku ieelpu un izelpu, aktīvi izrunājot skaņas, zilbes vai vārdus izelpas brīdī. Šie vingrinājumi palīdz uzlabot izelpas ilgumu un spēku.

Šos vingrinājumus ieteicams veikt pie spoguļa, lai katrs var pats vērot savas kustības un nepieciešamības gadījumā tās korigēt. Bērnu dārza grupā ērti izmantojami ir mazi spogulīši.

Ikvienu bērna runas attīstībai ļoti svarīgi ir pūšanas uzdevumi, kas veicina elpošanu, attīsta lūpu stāvokli, trenē mutes muskuļus.

- piesūkt ar kokteiļa salmiņu putuplasta bumbiņu vai papīra gabaliņu un pārvietot to citur;
- sacelt “vētru” ūdens glāzē, izmantojot dažāda resnuma kokteiļa salmiņus (tievu un resnu), lai bērns var sajūst, ar kuru salmiņu to izdarīt ir vieglāk, bet ar kuru grūt;
- pūst papīra puķīti, lapiņu, zivtiņu vai plastmasas pīlīti, plastmasas ūdens traukā (bļodā vai vannā)- lai tā pārvietojas tikai no gaisa plūsmas;
- nopūst dzimšanas dienas tortes sveces ar vienu izelpu no paliela attāluma (svecītes vietā var izmantot šauru, plānu papīra sloksnīti, var iededzināt īstu sveci. Jāievēro ugunsdrošības noteikumi!);
- pūst ziepju burbuļus;
- pūst balonus;
- pūst vējdzirnaviņas;
- pūst galda tenisa bumbiņas vai papīra lidmašīnas līdz noteiktam objektam, piemēram, pa galdu vai grīdu. Šo vingrinājumu var izmantot arī sporta nodarbībā un apvienot ar rāpošanu vai izpildīt guļus.
- pūst rotaļu taurītes, svilpītes, svilpauniekus.

Svarīgi, lai runas vingrinājumu laikā bērns gūst prieku no tā ko dara. Darba autore, darbā pirmsskolas izglītības iestādē, runas vingrinājumu laikā, bērniem piedāvā izmantot spogulīšus,

lai katram bērnam tiktu nodrošināta iespēja redzēt to ko viņš dara, kā tas izdodas. Grupiņā, kurā strādā darba autore runas vingrinājumi ir iekļauti arī rīta cēlienā.

Latviešu tautas rotaļa “Kas dārzā?”

Bērni stāv aplītī, “bitīte” – dārziņa vidū. Dziedot “Ložņā, bitīt’...”, rotaļas dalībnieki stāv uz vietas, sadotās rokas pacēlušī uz augšu. “Bitīte”, ejot dejas ceļa virzienā, lodā zem sadotajām rokām. Panta beigās rotaļas dalībnieki nolaiž rokas “bitīte” nostājusies vienam dalībniekam aiz muguras, iebīda to savā vietā. Pēc tam rotaļa sākas no jauna. Dziesmiņu dzied arī bērni.

Latviešu tautas rotaļa “Balodītis”

Mērķis. veicināt bērnu runas attīstību, dziedot dziesmu.

Apraksts.

Bērni sastājas rindā, skolotāja pretī. Skolotāja dzied panta pirmo pusi – jautājumu, bērni, ar skolotājas palīdzību, atbild, atveidojot attiecīgā pantiņa darbību. (skolotāja visas darbības bērniem rāda priekšā)

1. pants – vicina rokas it kā sējot;
2. pants – mazliet pietupstas un pieceļas;
3. sit plaukstas;
4. ceļ pār galvu rokas ar izplestiem pirkstiem;
5. liec galvu uz vienu un uz otru pusi;
6. saķeras pāros un lokās – it kā viens otru lauztu.

Komentāri. Rotaļu iespējam pielāgot jebkuram bērnu vecumam un tēmai.

Latviešu tautas rotaļa “Gulēja saulīte”

Bērni izveido dārziņu. Meita (Saule) un puisis (Mēness) nostājas ārpus dārziņa. Dziedādami pirmos pantus bērni iet pa apli. Saule un Mēness iet gar dārziņu, saulīte var gulēt aplīša vidū. Kad dzied 3. pantiņu, dārziņš apstājas, Mēness ķer saulīti, kura cenšas aizbēgt. Kad saulīte noķerta, abi izraugās sev vietniekus un paši iestājas dārziņā.

“Zaķa burkāni”, B. Brice, 2013

Mērķis. Runas un kustību koordinācijas vingrināšana

Apraksts.

Bērni sēž aplī uz grīdas, rokas salikuši uz ceļgaliem. Rotaļas vadītājs (skolotājs) skandē:

<i>Zaķis nesa zaķēniem</i>	(ritmiski piesitieni pie ceļgaliem)
<i>Maisā gardus burkānus;</i>	
<i>Paklūp zaķis, saplīst maiss</i>	(piesit abas plaukostas pa grīdu. tad sāsīt abas plaukostas)
<i>Ripo projām nesamais.</i>	(“kamoliņa” tīšanas kustības)
<i>Ai, ai, ai kā tad tā?</i>	(pie “ai, ai, ai” pieliek plaukostas pie vaigiem, šūpo galvu)
<i>Ko nu grauzīs vakarā?</i>	(izpleš abas rokas, paceļ plecus)

Runas rotaļa “Es varu!”, B Brice, 2013

Mērķis. Kustību koordinācijas un runas veicināšana

Apraksts.

<i>Es varu soļot,</i>	(bērni soļo, kustina rokas gar sāniem)
<i>Es varu stāvēt;</i>	(stāv, rokas noslēpj aiz muguras)
<i>Es varu soļot,</i>	
<i>Es varu stāvēt.</i>	
<i>Es varu paskriet,</i>	(skrien viegliem solīšiem)
<i>Es varu pastāvēt;</i>	(stāv, rokas aiz muguras)
<i>Es varu paskriet,</i>	
<i>Es varu pastāvēt.</i>	
<i>Es varu lēkāt,</i>	(lēkā uz abām kājām, ritmā sit plaukostas)
<i>Es varu stāvēt;</i>	(stāv, rokas aiz muguras)
<i>Es varu lēkāt,</i>	
<i>Es varu stāvēt.</i>	

Rotaļspēle “Mans ķermenis”, D. Dzintere, R. Boša, 1997

Mērķis. Veidot prasmi sekot savām darbībām, saklausīt doto uzdevumu

Apraksts.

Bērni sēž aplī. Bērniem ir uzmanīgi jāskatās, ko skolotāja rāda un nosauc. Lai veicinātu prasmi sekot savām darbībām, bērniem ar roku ir jāparāda nosauktā ķermeņa daļa.

Komentāri.

Ar rotaļspēles palīdzību bērniem tiks veicināta kustību precizitāte un ātra reakcija.

Rotaļspēle “Atrodi cimdu pāri”, D. Dzintere, R. Boša, 1997

Mērķis. veidot prasmi sekot savām darbībām, liekot cimdus pa pāriem, kā arī paskaidrot, kas atrastajiem cimdiem ir vienāds.

Izmantotie materiāli. Dažāda lieluma un krāsu cimdiņi

Apraksts.

Kaudzē ir salikti lieli, mazi, dažādu krāsu cimdiņi. Lai bērniem veicinātu kustību koordināciju un runas prasmi, skolotāja aicina sašķirot cimdus pa pāriem, stāstot, kāpēc tie ir vienādi (lieli vai mazi, kādā krāsā utt.).

SECINĀJUMI.

1. Analizējot pedagogu un psihologu atziņas par bērnu runas attīstību var secināt, ka runas attīstība ir viens no galvenajiem bērna attīstības rādītājiem.
2. Ļoti svarīga ir vecāku attieksme bērna pareizas runas veidošanā, bērna runa veidojas saskarsmē ar vecākiem, sarunājoties, klausoties, kopā rotaļājoties.
3. Pieaugušajam ir jānodrošina pozitīva vide un motivējoša atmosfēra, lai bērns varētu brīvi, ar prieku rotaļāties.
4. Vecākiem, skolotājiem ir jāveltī daudz uzmanības bērna rotaļām, lai tās būtu ar izglītojošu saturu.
5. Rotaļai, valodas un runas attīstībai ir milzīga nozīme bērna intelektuālajā un personības attīstībā.
6. Rotaļas ir galvenais process bērna dzīvē, to laikā bērns mācās, aug, izzina pasauli.
7. 2 – 3 gadu vecumā bērns spēj izteikt savas domas vienkāršos teikumos.
8. Runas attīstība notiek nepārtraukti, bet visaktīvāk tas notiek apmēram 2 gadu vecumā.

Rotaļa ir bērna dzīvesveids, tā ir bērna nepieciešamība. Rotaļājoties bērns attīstās. Rotaļu laikā tiek attīstīta bērna runa, valoda, sensomotorās prasmes, socioālās prasmes emocionālā joma utt. Runas attīstība sevī ietver pareizu skaņu izrunu, vārdu krājuma paplašināšanu, stāstītmācīšanu, to visu iespējams veicināt ar rotaļu palīdzību.

Līdz ar to pētījuma hipotēze “Vai nodrošinot 2 – 3 gadus veciem bērniem iesaistīšanos dažādās rotaļspēlēs tiek veicināta viņu runas attīstība?” ir apstiprinājusies.

LITERATŪRAS UN AVOTU SARAKSTS

1. Apele, A. (1982) *Runas māksla*. Rīga: Zvaigzne
2. Bičuka, M., Grasmāne, S., Pāgraba, N. (2003) *Muzikālā audzināšana pirmsskolā*. Rīga: RaKa
3. Beļickis, I., Blūma, D., Koķe, T. (2000) *Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca*. Rīga: Zvaigzne ABC
4. Boša, R. (1989) *Bērnu runas aktivizēšana bērnudārzā*. Rīga: RSKCI
5. Brice, B. (2013) *Viss sākas ar rotaļu*. Rīga: Izdevniecība RaKa
6. Chomsky, M. (1973) *Aspekte der Syntax – Theorie*. Frankfurt a. M: Suhrkamp
7. Černova, E. (2003) *Praktiskums pirmsskolas sadarbības pedagoģijā*. Rīga: SIA Izglītības soļi
8. Danielsa, E., Steforda, K. (1999) *Iekļaujošas klases radīšana*. Rīga: Sorosa fonds
9. Dzintere, D., Boša, R. (1997) *Rotaļspēles*. Rīga: Mācību apgāds NT
10. *Filozofijas vārdnīca*. (1974) Rīga: Liesma
11. Fergus, P., Hughes (1999) *Children, Play and Development*. Copyright by Allyn and Bakon.
12. Flēmīga, I. (1987) *Zīdaiņa attīstība un attīstības traucējumi*. Rīga: Zvaigzne
13. Freimane, I. (1993) *Valodas kultūras teorētiskā skatījumā*. Rīga: Zvaigzne
14. Golubina, V. (2007) *Pirmsskolas pedagoga rokasgrāmata*. Rīga: SIA “Izglītības soļi”
15. Hadaņonoka, I., Hadaņonoka, L. (2014) *Kā raisās valodiņa*. Rīga: SIA N.I.M.S.
16. Irbe, A. (2006) *Pirmais gads un valodiņa*. Mans Mazais, Nr.2
17. Jurgena, I. (2002) *Vispārīgā pedagoģija*. Rīga: SIA Izglītības soļi
18. *Latviešu literārās valodas vārdnīca 6² sējums*. (1987), Rīga: Zinātne
19. Lieģeniece, D., Nazarova, I. (1999) *Veseluma pieeja valodas apguvē*. Rīga: RaKa
20. Loja, J. (1968) *Valodniecības pamatjautājumi*. Rīga: Zvaigzne
21. Miltiņa, I. (2000) *Logopēda darba mape*. Rīga: RPIVA
22. *Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca* (2000), Rīga: Mācību grāmata SIA
23. *Populārā medicīnas enciklopēdija* (1984), Rīga: Galvenā enciklopēdiju redakcija
24. Puškarevs, I., Golubeva, A. (1999) *Bērna attīstība*. Rīga: Lielvārds
25. *Psiholoģijas vārdnīca* (1999), Rīga: Mācību grāmata SIA
26. Rūķe – Draviņa, V. (1992) *No pieciem mēnešiem līdz pieciem gadiem*. Rīga: Zvaigzne
27. Tomele, G. (2004) *Valodiņas attīstība. Otrā dzīves gada sākums*. Mans Mazais Nr.6

28. Tomele, G. (2004) *Valodiņas attīstība. Otrā dzīves gada vidus*. Mans Mazais Nr.7
29. Tomele, G. (2004) *Valodiņas attīstība. Otrā dzīves gada beigās*. Mans Mazais Nr.8
30. Vigotskis, L. (2002) *Domāšana un runa*. “Madonas poligrāfists”
31. Выготский, Л.С. (2002) Психология, Москва: ЭКСМО- Пресс, ---с.
32. www.ailab.lv
33. www.journals.ru.lv
34. www.gudrinieks.lv
35. https://visc.gov.lv/vispizglitiba/saturs/dokumenti/metmat/verteshana_pirmsskola.

Novērtēšanas protokols

2 – 3 gadus vecu bērnu runas prasmju novērtēšana individuālās sarunās

Bērna vārds, vecums	<i>Prot nosaukt savu vārdu, vecumu</i>	<i>Lieto vārdus “man” un “tev”</i>	<i>Runājot par sevi lieto “es” formu</i>	<i>Uztver un saprot skolotājas teikto</i>	<i>Runā četru vārdu teikumus</i>	<i>Nosauc attēlā redzamos priekšmetus un dzīvniekus</i>
Darja, 3 g.						
Liana, 3 g.						
Marta, 3,10 g.						
Rūta, 3,5 g.						
Ričards, 3,2 g.						
Kristaps, 3,7 g.						
Agnese, 2,4 g.						
Kristers, 2,6 g.						
Lauris, 2,6 g.						
Katrīna, 2,8 g.						
Deivids, 2 g.						
Evelīna, 2,2 g.						
Amēlija, 3,5 g.						
Jānis, 3,2 g.						
Arvis, 3 g.						

J – jā, D – daļēji, N - nē

Novērtēšanas protokols

2 – 3 gadus vecu bērnu runas prasmju novērtēšana dažādās rotaļspēlēs

Bērna vārds, vecums	<i>Rotaļas laikā veic vienkāršas kustības</i>	<i>Rotaļu laikā spēj atdarināt dažādas sakņas, dzīvnieku balsis</i>	<i>Spēj noskaitīt īsu dzejolīti</i>	<i>Rotaļas laikā spēj atkārtot dzirdēto</i>	<i>Rotaļas laikā spēj veikt norādītos uzdevumus</i>	<i>Spēj atbildēt pilnos teikumus</i>
Darja, 3 g.						
Liana, 3 g.						
Marta, 3,10 g.						
Rūta, 3,5 g.						
Ričards, 3,2 g.						
Kristaps, 3,7 g.						
Agnese, 2,4 g.						
Kristers, 2,6 g.						
Lauris, 2,6 g.						
Katrīna, 2,8 g.						
Deivids, 2 g.						
Evelīna, 2,2 g.						
Amēlija, 3,5 g.						
Jānis, 3,2 g.						
Arvis, 3 g.						

J – jā, D – daļēji, N – nē

**2 – 3 gadus vecu bērnu runas prasmju pirmreizējas novērtēšanas individuālās sarunās
iegūto datu apkopojuma tabula**

Nr. p.k.	Runas prasmju rādītāji (kritēriji)	Jā	Daļēji	Nē
1.	Prot nosaukt savu vārdu, vecumu	10	4	1
2.	Lieto vārdus “man” un “tev”	7	6	2
3.	Runājot par sevi lieto “es” formu	10	1	4
4.	Uztver un saprot skolotājas teikto	12	3	0
5.	Runā četru vārdu teikumus	9	4	2
6.	Nosauc attēlā redzamos priekšmetus, dzīvniekus	8	6	1

4. pielikums

2 – 3 gadus vecu bērnu runas prasmju pirmreizējas novērtēšanas dažādās rotaļspēlēs iegūto datu apkopojuma tabula

Nr. p.k.	Runas prasmju rādītāji (kritēriji)	Jā	Daļēji	Nē
1.	Rotaļas laikā veic vienkāršas kustības	11	4	0
2.	Rotaļu laikā spēj atdarināt dažādas skaņas un dzīvnieku balsis	10	5	0
3.	Spēj noskaitīt īsu dzejolīti	8	3	4
4.	Rotaļas laikā spēj atkārtot dzirdēto	9	3	3
5.	Rotaļas laikā spēj veikt norādītos uzdevumus	11	4	0
6.	Spēj atbildēt pilnos teikumus	5	6	4

**2 – 3 gadus vecu bērnu runas prasmju atkārtotas novērtēšanas individuālās sarunās
iegūto datu apkopojuma tabula**

Nr. p.k.	Runas prasmju rādītāji (kritēriji)	Jā	Daļēji	Nē
1.	Prot nosaukt savu vārdu, vecumu	12	3	0
2.	Lieto vārdus “man” un “tev”	10	4	1
3.	Runājot par sevi lieto “es” formu	11	3	1
4.	Uztver un saprot skolotājas teikto	12	3	0
5.	Runā četru vārdu teikumus	14	1	0
6.	Nosauc attēlā redzamos priekšmetus, dzīvniekus	13	2	0

**2 – 3 gadus vecu bērnu runas prasmju pirmreizējas novērtēšanas dažādās
rotaļspēlēs iegūto datu apkopojuma tabula**

Nr. p.k.	Runas prasmju rādītāji (kritēriji)	Jā	Daļēji	Nē
1.	Rotaļas laikā veic vienkāršas kustības	14	1	0
2.	Rotaļu laikā spēj atdarināt dažādas skaņas un dzīvnieku balsis	14	1	0
3.	Spēj noskaitīt īsu dzejolīti	10	4	1
4.	Rotaļas laikā spēj atkārtot dzirdēto	12	2	1
5.	Rotaļas laikā spēj veikt norādītos uzdevumus	12	3	0
6.	Spēj atbildēt pilnos teikumos	10	3	2

Rotaļspēle “Krāsu palete”

Didaktiskā spēle “Atrodi tādu pašu - mazāku”

Didaktiskā spēle "Dzīvnieki un viņu mazuļi"

Rotaļspēle “Zaķēna emocijas”

Rotaļspēle “Ko tu jūti?”

Rotaļspēle “Atrodi savu draugu”

Savu draugu meklēt eju,
Roku sniedzu tam un smaidu!

Savu draugu meklēt eju,
Samīļošu to un noglaudīšu.

Savu draugu meklēt eju,
Kopā griezīsimies dejā!

